

Hyvinvointiraportti 2021

Hyvinvointisuunnitelman 2017–2021 vuosiraportti

www.hameenlinna.fi

1. Sisällys

1. TIIVISTELMÄ.....	4
1.1. Lapset ja nuoret.....	4
1.2. Työikäiset	5
1.3. Ikäihmiset	5
1.4. Kaikki ikäryhmät	5
1.5. Onnistumiset vuonna 2021	6
1.6. Haasteet vuonna 2021	6
2. JOHDANTO.....	7
2.1. Hyvinvointiraportin tausta, tarkoitus ja rakenne.....	7
2.2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen	8
3. TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	11
3.1. Väkiluku.....	12
3.2. Ikärakenne	12
3.3. Muuttoliike ja luonnollinen väestönlisäys	13
3.4. Asuminen.....	14
3.5. Työllisyys	14
4. LAPSET JA LAPSIPERHEET	16
4.1. Lapsiperheet.....	21
5. NUORET JA NUORET AIKUISET	22
6. TYÖIKÄISET	28
6.1. TOIMEENTULO JA TYÖLLISYYS	28
6.2. TERVEYS JA ELINTAVAT	30
6.3. ELÄMÄNLAATU JA ONNELLISUUS	31
7. IKÄIHMISET	33
7.1. ELÄMÄNLAATU JA ONNELLISUUS	33
7.2. TERVEYS JA ELINTAVAT	34
8. KAIKKI IKÄRYHMÄT	35
8.1. Esteettömyys	35
8.2. Päihteiden käyttö ja ehkäisevä päihdetyö.....	35
8.3. Turvallisuus.....	36
8.4. Rakennetun ympäristön ja luonnon vaikutus hyvinvointiin.....	37
8.5. Kulttuurihyvinvointi	39

8.6. Järjestöt terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä	40
8.7. Seurakunnat ja diakoniatyö	42
8.8. Osallisuus	43
9. LAUTAKUNTIEN VUODEN 2021 HYVINVOINTITAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	45
9.1. Lautakuntien painopisteiden toteutuminen vuonna 2021	45
LÄHTEET	52
LIITTEET	53

1. Tiivistelmä

Vuonna 2021 kaupunginvaltuusto hyväksyi laajan hyvinvointikertomuksen 2017–2021. Uuden kaupunkistrategian ohella käynnistyi myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ja suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi valmistelu. Hyvinvoinnin kokemustiedon hankkimiseksi toteutettiin järjestyksessä toinen HYTE-kysely asukkailla.

Kaupungin ensimmäinen esteettömyysohjelma hyväksyttiin keväällä 2021. Ohjelman valmisti esteettömyystyöryhmä, jossa oli edustus jokaiselta toimialalta, vanhus- ja vammaisneuvostoista, ikäihmisten vaikuttajaraadista sekä KHSHP:sta.

Lautakuntien hyvinvoinnin- ja terveydenedistämistyölleen asettamat tavoitteet ovat toteutuneet osittain. Koronapandemian vaikutukset näkyvät kuntalaisten hyvinvoinnissa: muun muassa eri rajoitustoimet ja sosiaalisten suhteiden väheneminen ovat vaikuttaneet hyvinvointia heikentäen kaikkiin ikäryhmiin. Osalla liikkuminen on vähentynyt huomattavasti korona-aikana. Toisaalta osalla väestöstä ulkoliikunta on lisääntynyt merkittävästi.

Hyte-ryhmää laajennettiin raportointivuonna Hämeen poliisin, Hämeenlinnan seurakuntayhtymän ja Hämeen ammattikorkeakoulun edustajilla.

Hämeenlinnan HYTE-kyselyssä 2021 kysyttiin, mikä edistää vastaajien hyvinvointia. Liikunta oli vastauksissa ylivoimaisesti suosituin tekijä hyvinvoinnin edistämiseksi. Seuraavaksi tulivat perhe, ystävät ja muut läheiset. Myös terveys, harrastukset ja ulkoilu saivat kymmeniä mainintoja.

1.1. Lapset ja nuoret

Suurin osa hämeenlinnalaisista lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä ja pitää koulunkäynnistä. Elämään tyytyväisyys oli kuitenkin hieman vähentynyt vuonna 2021 verrattuna vuoteen 2019. Hämeenlinnalaisista nuorista kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta kertoi hieman vajaa kolmannes tytöistä ja pojista noin 6–11 prosenttia kaikilla kouluasteilla. Hämeenlinnalaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista yhtä suuri osa kuin koko maassakin, 74,3 prosenttia, koki terveydentilansa hyväksi vuonna 2021. Vuonna 2019 vastaava osuus oli 77,6 prosenttia.

Hämeenlinnassa 39 prosentilla 5.-luokkalaisista fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla (koko maa 38 %). 8.-luokkaisista vastaava osuus on melkein 46 prosenttia (koko maa 41 %).

Vuonna 2021 hämeenlinnalaisten nuorten kokemus yksinäisyydestä lisääntyi verrattuna vuoteen 2019. Tytöistä tunsivat itsensä yksinäiseksi 21–25 %, pojista 11–13 %. Nuorten kokemukset koulukiusatuksi tulemisesta viikoittain vähenevät toiselle asteelle siirryttäessä. Perusopetuksen alaluokilla oppilaista yhdeksän prosenttia ja yläluokilla seitsemän prosenttia kertoi tulleen koulukiusatuksi viikoittain, kun vastaava osuus toisen asteen opiskelijoilla oli 1–4 %.

Lasten ja nuorten jaksamista ja hyvinvointia tuettiin mm. Hämeenlinnan kerhotoiminnalla, jossa tarjottiin laajasti harrastusmahdollisuuksia oppilaille asuinpaikasta riippumatta. Toiminnan tavoitteena on, että jokaisella lapsella on ainakin yksi harrastus. Myös Hämeenlinnan harrastamisen mallilla tarjottiin matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntaharrastuksia peruskouluikäisille lapsille ja nuorille lähipalveluna kouluissa tai niiden lähistöllä. Harrastus ihan lähellä –toimintaa järjestettiin Hämeenlinnan kaikissa peruskouluissa.

Lasten pienituloisuusaste on noussut vuodesta 2018 (11,6 %) vuoteen 2019 (12,5 %) ollen koko maata (12,4 %) hieman korkeampi. Vuonna 2020 lasten pienituloisuus laski 10,8 prosenttiin (koko maa 11,1 %). Tietoja

vuodelta 2021 ei ole saatavilla. Toinen Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelmaan nostetuista ilmiöistä on lapsiperheiden toimeentulon vaikeudet. Kaupungilla on sinänsä rajalliset keinot vaikuttaa lapsiperheiden taloudelliseen tilanteeseen. Vaikuttamiskeinoista keskeisin on työllistämistoimet. Toimeentulon vaikeuksien seurannaisvaikutuksiin (kasvun ja kehityksen haasteet) kaupunki voi vaikuttaa laadukkaalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työllä. Työssä onnistuminen vaatii jatkossa hyvää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa.

Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon henkilöstöä on siirretty koronan vuoksi kiireellisempiin tehtäviin, minkä vuoksi neuvolan sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palveluja on vähennetty.

1.2. Työikäiset

Hieman yli puolet hämeenlinnalaisista työikäisistä kokee elämänlaatunsa hyväksi. Terveydentilansa hyväksi kokee hieman yli kaksi kolmesta hämeenlinnalaisesta työikäisestä.

Merkittävä psyykinen kuormittuneisuus on hämeenlinnalaisten työikäisten keskuudessa (13,4 %) hieman harvinaisempaa kuin koko maassa keskimäärin (16,2 %).

Hämeenlinnalaisista työikäisistä yli puolet, 56,5 prosenttia, liikkuu terveyslääkärin suositusten mukaan liian vähän.

Koronavuosien 2020–21 aikana työttömyysaste on vaihdellut 9,6–16,3 % välillä. Huippu nähtiin vuonna 2020, jolloin lomautettujen suuri määrä nosti työttömyysprosenttia. Vuoden 2021 aikana työttömyysprosentti oli keskimäärin 12,0.

1.3. Ikäihmiset

65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista noin kolme viidestä (58,9 %) koki elämänlaatunsa hyväksi. Onnelliseksi itsensä koki hieman yli puolet, 55,4 prosenttia. Toisaalta joka kymmenes 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki itsensä yksinäiseksi (koko maa 9,3 %).

Koetun terveyden sekä liikunta- ja ravitsemustottumusten osalta 65 vuotta täyttäneiden hämeenlinnalaisten tilanne oli vuonna 2020 toteutetun FinSote-tutkimuksen perusteella joko hieman parempi tai samaa tasoa kuin saman ikäisen väestön keskimääräinen tilanne koko maassa. 53,9 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki terveytensä vähintään melko hyväksi (koko maa 51,9 %).

Ryhmä- ja liikuntatilojen sulkeminen koronan vuoksi on vähentänyt liikkumisen mahdollisuuksia ja sosiaalisiin tapahtumiin osallistumista.

1.4. Kaikki ikäryhmät

Osallisuuden ja vuorovaikutuksen vuonna 2018 hyväksytty toimintamalli linjasi osallisuuden kehittämisen painopisteet meneillään olevalle valtuustokaudelle seitsemän eri kehittämistarpeen mukaisesti. Painopisteissä kehittäminen keskittyi asukastoiminnan mahdollistamiseen ja asukasvaikuttamisen sekä vuorovaikutuksen parantamiseen asukkaiden ja kaupungin johdon välillä. (raportti vuodesta 2021 KH 21.2.2022)

Yhdistyskyselyssä (1/2022) nousi esille, että vuosi 2021 oli yhdistysten toiminnan kannalta erityisen haasteellinen koronasta johtuvien rajoitusten ja muuttuvien linjausten vuoksi. Korona-aikana korostui järjestöjen ketteryys ja nopea reagointi. Kyselyyn vastanneiden yhdistysten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämässä painottui vapaaehtoistoiminta, mielekäs tekeminen ja harrastaminen sekä yhteisöllisyys. Hämeenlinnassa tehtiin vahvaa ja monipuolista vapaaehtoistoimintaa koronasta huolimatta. Yhdistyksillä onkin merkittävä rooli yksinäisyyden vähentämisessä. Hämeenlinnassa vahvasti esille nousi myös järjestöjen monipuolinen mahdollisuus tarjota kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilupaikkoja ja oppilaitosten harjoittelupaikkoja.

Suurin osa hämeenlinnalaisista kokee olonsa turvallisiksi asuinalueellaan (HYTE-kysely 2021). Huolestuttavaa on väkivaltarikosten määrän kasvu, väkivalta on yhä enemmän siirtynyt sisätiloihin. Hämeenlinna on uusimman tiedon mukaan katuturvallisuudessa Suomen 15 suurimmasta kaupungista toiseksi turvallisin. Kaupungin käytössä olevien sisäilmaongelmaisten tilojen määrä on vähentynyt huomattavasti viime vuosina. Vuonna 2020 näitä tiloja oli 26 kpl ja vuonna 2021 16 kpl.

Hämeenlinnan vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan 44,7 prosenttia hämeenlinnalaisista kokee epävarmuutta tulevaisuudesta ilmastonmuutoksen takia. Luku on noussut vain hieman vuodesta 2020 (44,2 %). Eniten epävarmuutta kokevat alle 35-vuotiaat: heistä yli puolet (52 %) kertoi kokevansa epävarmuutta tulevaisuudesta ilmastonmuutoksen takia.

1.5. Onnistumiset vuonna 2021

- Palvelujen laadukas järjestäminen ja nopea reagointi vaativissa pandemian olosuhteissa
- Investointien eteneminen: Vuorentaan koulun ja Lyseon koulun valmistuminen
- Hybridiopetuksen järjestäminen
- Palvelujen kehittäminen on jatkunut koronapandemiasta huolimatta.
- Vuoden 2021 aikana Hämeenlinnassa on annettu noin 120 000 koronarokotetta sekä onnistuttu tehokkaalla jäljitystyöllä ehkäisemään koronatartuntojen määrää.
- Asiakkaiden osallisuutta on lisätty: syksyllä 2021 järjestettiin Hämeenlinnan ensimmäinen kehittäjäasiakaskoulutus ja kehittäjäasiakaspalkkioita on syksyn 2021 aikana maksettu 12 kertaa.

1.6. Haasteet vuonna 2021

- Koronapandemia on rajoittanut kohtaamisia perheiden kanssa, ja arjen kohtaamiset ovat vähentyneet.
- Lasten ja nuorten tuen tarpeet ovat lisääntyneet.
- Henkilöstön saatavuus
- Koronapandemia on heikentänyt useiden ihmisten elämänlaatua ja lisännyt sosiaalisia ongelmia ja hoi-tovelkaa.
- Koronapandemia on kuormittanut sote-henkilöstöä merkittävästi. Toimialalla on myös merkittäviä rekry-tointiongelmia.
- Koronapandemian vuoksi korjaava toiminta on korostunut ja ennaltaehkäisevä toiminta vähentynyt. Esi-merkiksi ikäihmisten palveluissa moni ennaltaehkäisevä toiminta, kuten kuntosalit ja ryhmätoimintatilat, ovat olleet suljettuna.
- Keskustan kävely- ja pyöräilyolosuhteiden kehittäminen on viivästynyt.

2. Johdanto

2.1. Hyvinvointiraportin tausta, tarkoitus ja rakenne

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan perustehtävä, johon kuntalaki (410/2015) 1 § ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 12 § velvoittaa. Kuntalain mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa, ja järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Terveydenhuoltolaissa täsmennetään, että kunnan on seurattava asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Myös monet muut lait kuten laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) sekä oppilas- ja opiskelija-huoltolaki (1287/2013) sisältävät velvoitteita kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) määrittelee kunnan ja hyvinvointialueen vastuuta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä Hämeenlinnassa ohjaa laaja hyvinvointikertomus ja –suunnitelma 2017–2021. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain. Tämä hyvinvointiraportti on kuvaus hämeenlinnalaisten hyvinvoinnin tilasta ja keskeisistä muutoksista edellisen vuoden ajalta. Raporttiin on koottu päivitetty, keskeiset indikaattoritiedot sekä kaupungin toimialoilta kerätty kooste lautakuntien vuoden 2021 hyvinvointitavoitteiden toteutumisesta.

Hämeenlinna on hyvinvointia edistävä kaupunki, jossa on aktiiviset kansalaiset

Kuva 1. Hämeenlinnan strategia

Hyvinvointiraportin tiedot perustuvat pääosin indikaattoritietoon, jota on koottu useista eri tietolähteistä (liitteenä HYTE-tilastoliite). Pääasiallisina lähteinä on käytetty THL:n kansallista terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSotea 2020, Hämeenlinnan HYTE-kyselyä 2021, THL:n TEA-viisaria, Kouluterveyskyselyä 2021 ja Finlapset-kyselyä 2020.

FinSote-tutkimuksen avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Tutkimus tuottaa myös seuranta- ja arviointitietoa väestön palvelutarpeiden tyydyttymisestä sekä väestön näkemyksistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä, palveluiden saatavuudesta, laadusta ja käytöstä. (THL 2022)

Kouluterveyskysely toteutetaan kahden vuoden välein peruskoulun osalta 4.–5.-luokkalaisille ja 8.–9.-luokkalaisille sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisten oppilaitosten osalta 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kouluterveyskyselyn tavoite on tuottaa monipuolista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten terveydestä, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä, opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta (THL 2022). Tässä raportissa 4.–5.-luokkalaisiin viitataan alakouluikäisinä ja 8.–9.-luokkalaisiin yläkouluikäisinä. Vastaavasti lukiolaisilla viitataan lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin ja ammattikoululaisilla ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoihin.

FinLapset-kyselytutkimus toteutetaan joka neljäs vuosi, ja tiedonkeruu kohdistuu vauvoihin ja 4-vuotiaisiin lapsiin perheineen. FinLapset-kyselytutkimuksella tuotetaan säännöllistä seurantatietoa lasten sekä heidän perheidensä hyvinvoinnista, terveydestä sekä lapsiperhepalveluiden käytöstä ja palvelukokemuksista (THL 2022).

Lisäksi indikaattoritietoa on täydennetty kaupungin omalla syksyllä 2021 toteutetulla hyvinvointikyselyllä, jonka laadinnassa otettiin huomioon valikoidut FinSote-tutkimuksen kysymykset, Hämeenlinnan vuoden 2020 hyvinvointikyselyyn saatu palaute sekä vanhusneuvoston ja ikäraadin kommentit. Kyselyn vastaajat valittiin otannalla, ja kaikkiaan kysely lähetettiin 4300 hämeenlinnalaiselle, joista 846 vastasi kyselyyn.

2.2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen

Kunnan on terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 § mukaisesti nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot. Lisäksi kunnan eri toimialojen sekä kunnan, muiden julkisten tahojen, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Hämeenlinnassa kaupungin johtoryhmä johtaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Strategia- ja kehittämispalvelut sekä monialainen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä (hyte-ryhmä) koordinoivat hyvinvoinnin edistämistyötä. Hyvinvointityöryhmän tehtäviin kuuluu valmistella kerran valtuustokaudessa laaja hyvinvointikertomus, hyvinvointisuunnitelma sekä lakisääteiset lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi. Lisäksi hyvinvointityöryhmä koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden ja toimenpiteiden näkymisen toimialojen vuosittaisissa toimintasuunnitelmissa ja tuottaa tietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista sekä palvelujärjestelmän toimivuudesta hyvinvoinnin vuosiraporttiin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmässä on edustus kunnan eri toimialoilta sekä järjestöistä, oppilaitoksista, Hämeen poliisista ja Hämeenlinnan seurakuntayhtymästä. Työryhmän jäsenet syksyllä 2021:

- Rimpelä Markku, strategiajohtaja, strategia- ja kehittämispalvelut
- Mikkola Tarja, erityissuunnittelija, strategia- ja kehittämispalvelut
- Pekuri Jari, strategiapäällikkö, strategia- ja kehittämispalvelut
- Hannula Ismo, erityissuunnittelija, strategia- ja kehittämispalvelut
- Pirkkalainen Heli, suunnittelija, strategia- ja kehittämispalvelut
- Joenmäki Päivi, liikuntapäällikkö, sivistys- ja hyvinvointipalvelut
- Lumme Minna, kasvatus- ja opetuspäällikkö, sivistys- ja hyvinvointipalvelut

- Porras Minna, palvelupäällikkö, sosiaali- ja terveysterveyspalvelut
- Suvanto Sofia, erityissuunnittelija, sosiaali- ja terveysterveyspalvelut
- Tuominen Riitta, erityissuunnittelija, sosiaali- ja terveysterveyspalvelut
- Tuomivaara Sari, palveluesimies, sosiaali- ja terveysterveyspalvelut
- Laine Terhi, ympäristötarkastaja, kaupunkirakennepalvelut
- Sabel Jenni, suunnittelupäällikkö, kaupunkirakennepalvelut
- Vaara Jorma, työhyvinvointipäällikkö, henkilöstöpalvelut
- Laurikainen Heli, verkostopäällikkö, Hämeen Setlementti ry, Silta-yhteistyöverkosto
- Väinölä Janne, koulukuraattori, Ammattiopisto Tavastia
- Koski Matti, ylikonstaapeli, Hämeen poliisi
- Lahti Katja, diakoniatyöntekijä, Hämeenlinnan seurakuntayhtymä
- Lampinen Leena, yksikön johtaja, koulutuspäällikkö, HAMK

Korkeakouluharjoittelija Johanna Lundén avusti työryhmää raportin kokoamisessa.

Hämeenlinnassa toimii lisäksi monia teemakohtaisia hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ryhmiä. Muun muassa Lapsiystävällinen Kunta -koordinaatioryhmä, kotouttamistyöryhmä sekä esteettömyystyöryhmä vastaavat kaikki omalta osaltaan hämeenlinnalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi toimialoilla toimii omia teemakohtaisia työryhmiä kuten neuvolan terveydenhoitajien neuvolatyöryhmä ja alueellinen vauvatyöryhmä. Hämeenlinnan kaupungilla on myös useita hyvinvoinnin edistämistä tukevia ohjelmia, joissa kuvaillaan eri väestöryhmien hyvinvointia ja asetetaan tavoitteita ja toimenpiteitä hämeenlinnalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi:

- Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2021
- Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019–2021
- Saavutettava ja esteetön Hämeenlinna 2025 -esteettömyysohjelma 2021–2025
- Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelma 2021–2025
- Hiilineutraali Hämeenlinna -ohjelma

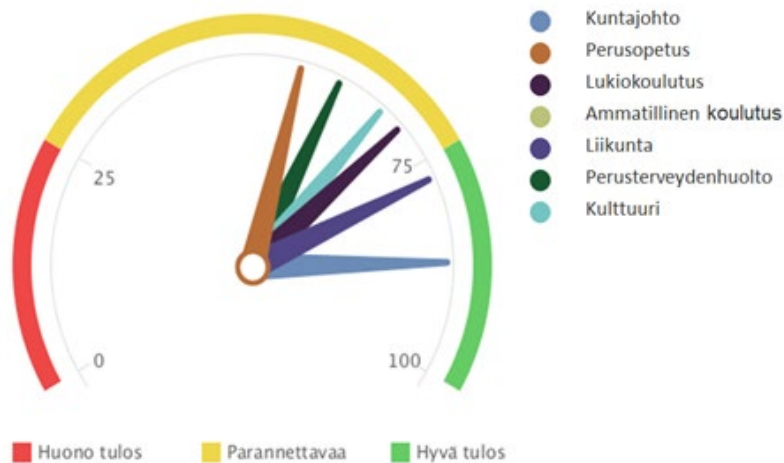
Lapsiystävällinen Hämeenlinna -työ on keskeinen osa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistyötä Hämeenlinnassa. Hämeenlinnan kaupunki sai ensimmäisenä kuntana Suomessa Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen vuonna 2013. Tunnustus edellyttää sitoutumista kestävään kehittämistyöhön lasten ja nuorten parhaaksi. Tätä varten Hämeenlinnassa on hyväksytty vuoden 2021 keväällä Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma, joka on rakennettu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohdasta: ”Jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään”. Ohjelmatyö antaa strategiset suuntaviivat lapsiperhepalvelujen järjestämiselle ja tuottamiselle. Hämeenlinnan lapsiystävällinen kunta -tunnustus on uusittu jokaisella arviointikerralla (2015, 2017 ja 2021).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä TEAvisari-työkalu kuvaa kunnan toimintaa tämän asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja tukee siten kuntien terveydenedistämistyön suunnittelua ja johtamista. TEAvisari tarjoaa tietoa terveydenedistämistä aktiivisuudesta (TEA) seitsemältä eri toimialalta, jotka ovat kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, perusterveydenhuolto ja kulttuuri.

Terveydenedistamisaktiivisuuden ulottuvuudet ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot.

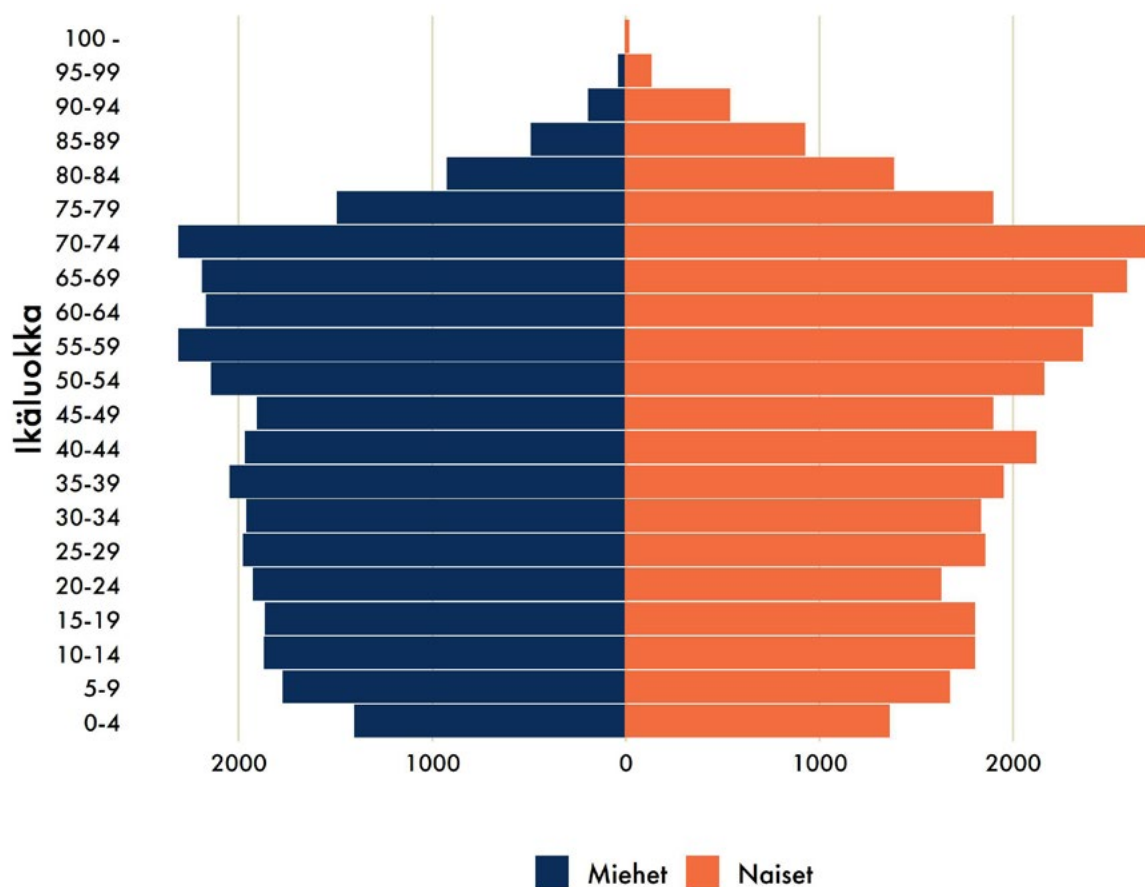
Hämeenlinna on saanut vuonna 2021 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisesta ja seurannasta parhaat mahdolliset pisteet. Sen sijaan hyvinvointityöhön sitoutumisessa, voimavaroissa ja osallisuudessa on TEAviisarin mukaan vielä parannettavaa. Pistemäärä on kuitenkin noussut kaikissa kategorioissa vuodesta 2019 vuoteen 2021 ja on monissa kategorioissa koko maan keskiarvoa paremmalla tasolla. (THL 2022)

Kaikki sektorit : Hämeenlinna 2021

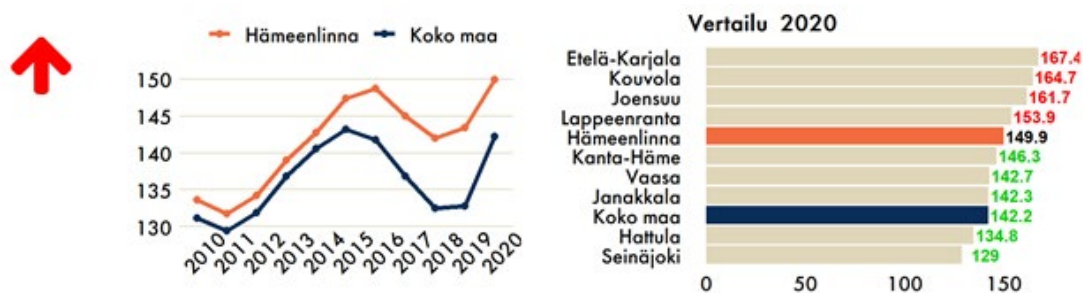
Kuva 2. Hämeenlinnan TEAviisari-tulokset toimialoittain 2021 (THL, 2022)

3. Toimintaympäristö

Kuva 3. Hämeenlinnan väestöpyramidi. Suurin ikäluokka on 70-74-vuotiaat.

Hämeenlinnan huoltosuhde oli vuonna 2020 ennakkotiedon mukaan 152 (koko maa 144,6).

Kuva 4. Taloudellinen huoltosuhde (vuosi 2020 ennakkotieto) (Lähde: Tilastokeskus, Sotkanet-indikaattori 182). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 152, Koko maa 144.6

3.1. Väkiluku

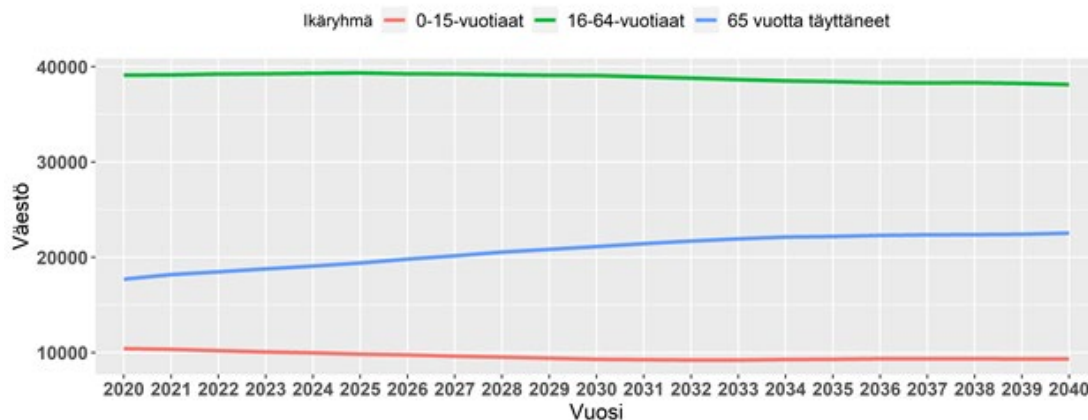
Hämeenlinnan väkiluku vuoden 2020 lopussa oli 67848, mikä on 0,3 % enemmän kuin vuoden 2019 lopussa (67633). Vuosina 2009–2015 väestö on kasvanut 0,1–0,7 %, vuosina 2016–2018 hieman pienentynyt ja jälleen 2019–2020 väestö hieman kasvoi. Tilastokeskuksen ennakkoväkilukutilaston mukaan myös vuoden 2021 aikana väkiluku nousi 146 asukkaalla vuoden loppuun mennessä. (Tilastokeskus) Hämeenlinnan tavoitteena on kasvaa 0,2 % vuosivauhtia vuoteen 2040 mennessä. Seuraavien vuosien tavoiteluvut on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Hämeenlinnan väestöennuste 2020–2024 (MDI Public Oy, 2021)

Vuosi	TP2020	EN 2021	EN 2022	EN 2023	EN 2024
Väkiluku	67848	68173	68474	68747	68996

3.2. Ikärakenne

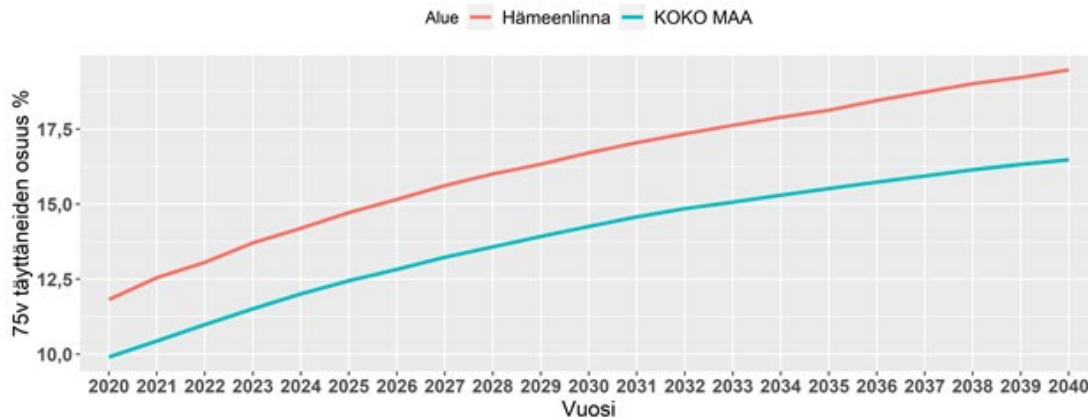
Väestöennuste 2020 – 2040:

Kuva 5. Hämeenlinnan väestöennuste 2020–2040 (Lähde: MDI Public Oy, 2021). Kuvassa esitetään Hämeenlinnan 0-15-vuotiaiden, 16-64-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrän kehitys 2020-2040. Lasten ja työikäisten määrän ennustetaan pysyvän nykyisellään, mutta eläkeikäisten määrän ennustetaan kasvavan selvästi.

Hämeenlinnassa 65 vuotta täyttäneiden osuus 26,2 % on vuoden 2020 tilaston (Tilastokeskus, MDI Public Oy) mukaan koko maan keskiarvoa (22,7 %) suurempi ja vastaavasti työikäisten (16–64-vuotiaat) ja alle 16-vuotiaiden määrä on Hämeenlinnassa pienempi. Väestöennusteen (Kuva 5.) mukaan eläkeikäisten määrä kasvaa tulevina vuosina edelleen ja muiden väestöryhmien määrä laskee.

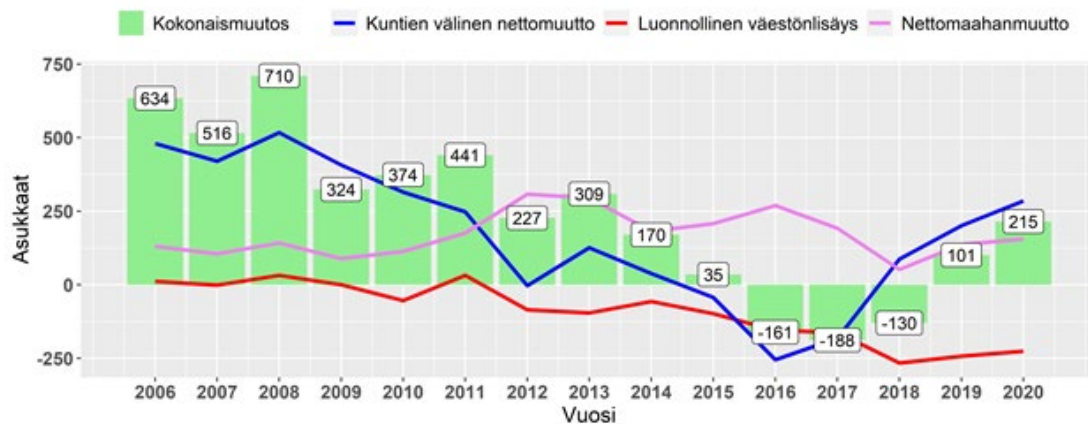
Hämeenlinnan väestöennusteen ja Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan jatkossa (Kuva 6.) erityisen suuri on 75 vuotta täyttäneiden osuus. (MDI Public Oy, 2021 ja Tilastokeskus, Väestörakenne ja Väestöennuste 2019)

Kuva 6. 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä Hämeenlinnassa ja koko maassa 2021–2040. Kuvassa esitetään 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä Hämeenlinnassa ja koko maassa. Hämeenlinnassa osuus on suurempi ja ennusteen mukaan pysyy suurempana vuoteen 2040 saakka.

3.3. Muuttoliike ja luonnollinen väestönlisäys

Asukasluku Hämeenlinnassa kasvoi kuntien välisen muuttovoiton ansiosta vuoteen 2008, jonka jälkeen muuttovoitto laski vähitellen negatiiviseksi, kunnes vuonna 2018 muuttoliike kääntyi selvästi positiiviseksi ol-
len positiivinen myös vuosina 2019–2020. Kuvassa 7. kuvataan Hämeenlinnan väestönmuutoksia vuosina 2006–2020. Luonnollinen väestönlisäys (2020: -226) on ollut negatiivinen vuodesta 2012 lähtien ja maa-
hanmuuton vaikutus on hiipunut huippuvuosista. Kokonaismuutos vuonna 2020 oli 215 asukasta kasvua. Nettosiirtolaisuus on tuonut Hämeenlinnaan vuosina 2016–2020 yhteensä 941 asukasta muuttovoittoa. Hä-
meenlinnan kuntien välinen nettomuutto vuonna 2020 oli 285 asukasta. (Tilastokeskus, Muuttoliike)

Kuva 7. Hämeenlinnan väestönmuutokset 2006–2020. Kuvassa esitetään Hämeenlinnan väestönkehitys osateki-
jöittäin vuodesta 2004 vuoteen 2020. Kuntien välinen muuttovoitto on vaihdellut voimakkaasti, nettomaahanmuut-
to on pysynyt koko jakson ajan positiivisena ja luonnollinen väestönkasvu on laskenut jatkuvasti ollen jo 9 vuotta
negatiivinen.

Vuonna 2020 Hämeenlinnasta eniten muuttovoittoa tehneet kunnat olivat Tampere (-167), Helsinki (-76),
Turku (-28) ja Vantaa (-24). Muuttovoittoa Hämeenlinna on vuonna 2020 saanut seuraavasti: Janakkala
(120), Riihimäki (43), Forssa (31) ja Järvenpää (29). Hämeenlinna häviää muuttoliikkeessä suurille ja voittaa
pienemmistä. Viiden vuoden tarkastelujaksolla Hämeenlinnan pahimmat kilpailijat ovat Tampere (-646),
Helsinki (-351) ja vastaavasti Hämeenlinnan parhaita muuttovoittokuntia ovat Janakkala (292), Riihimäki
(146) ja Hattula (119). (Tilastokeskus, Muuttoliike)

3.4. Asuminen

Hämeenlinnassa oli vuoden 2020 lopussa asuntokuntia yhteensä 35342. Yksin asuvien talouksia oli 16951, mikä on 48 % kaikista asuntokunnista. Kahden henkilön talouksia oli yhteensä 11422, mikä on 32,3 % asuntokunnista. Kolmen tai useamman henkilön talouksia oli yhteensä 6969 (9 %). Asuntokuntien määrässä on jatkuva trendi pienempien asuntokuntien suuntaan vuodesta 2009. Myös 2 hengen talouksien osuus laski vuonna 2020. (Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot)

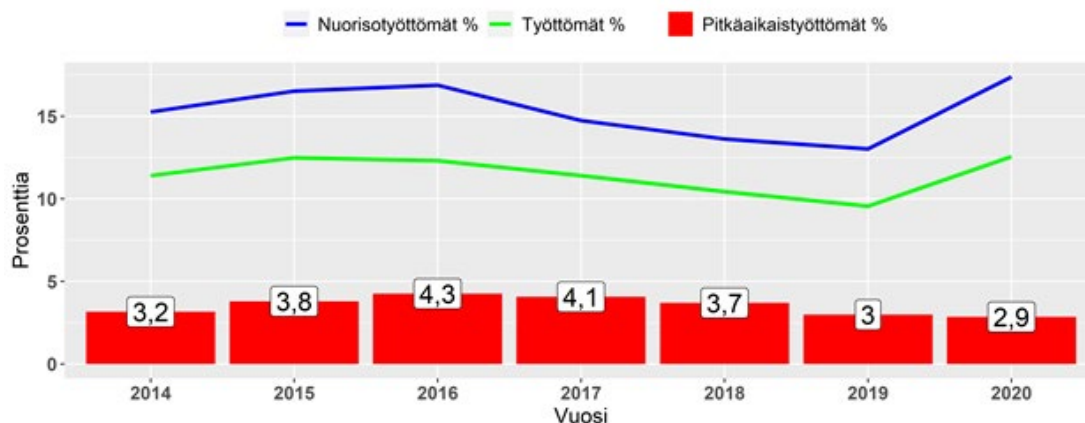
Taulukko 2. Hämeenlinnan asuntokuntien lukumäärä vuonna 2020 (Tilastokeskus)

Kerrostalot	16 023	10 889	3 931	1 203
Muut rakennukset	434	234	139	61
Omakoti- ja paritalot	13 086	3 146	5 268	4 672
Rivitalot	5 799	2 682	2 084	1 033
Yhteensä	35 342	16 951	11 422	6 969

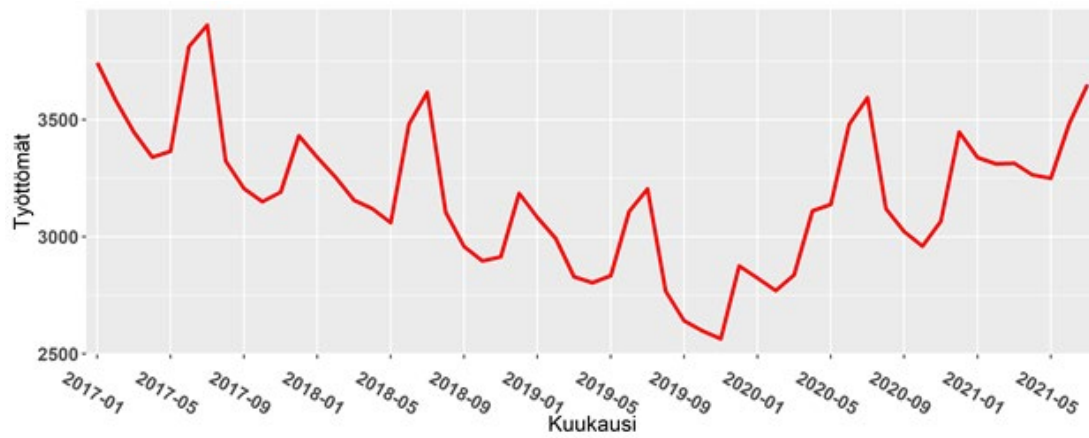
Syyskuun 2021 alussa vapaita kaupungin omakotitontteja koko Hämeenlinnassa oli 170, joista noin puolet (86) sijaitsi Kantakaupungin alueella. Lisäksi yksityisiä tontteja oli tarjolla 26. Vapaita rivi- ja kerrostalotontteja oli yhteensä 41, joista 15 Kantakaupungissa.

3.5. Työllisyys

Hämeenlinnan työllisyystilanne (Kuvat 8. ja 9.) heikkeni koronapandemian myötä voimakkaasti vuonna 2020. Yleinen työttömyysprosentti vuonna 2020 oli 12,6 (Hämeenlinnan seutukunta 11,8 %) nuorisotyöttömyyden ollessa edelleen 17,4 %. Pitkäaikaistyöttömyys näyttäisi seuraavan yleistä kehitystä hieman jäljessä, mutta kuitenkin samansuuntaisena. Vuodesta 2012 lähtien Hämeenlinnan työttömien määrä kasvoi tasaisesti vuoteen 2015 saakka, mutta vuoden 2016 jälkeen työttömien määrä on lähtenyt selvään laskuun, joka kuitenkin pysähtyi koronaepidemian aiheuttamiin muutoksiin. (TEM Työnvälitystilasto / Tilastokeskus)

Kuva 8. Hämeenlinnan työttömyysasteet 2014 – 2020. Kuvassa on esitetty Hämeenlinnan yleinen työttömyysaste, nuorisotyöttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömyys. Kehitys oli hyvää vuodesta 2016 vuoteen 2019, mutta vuonna 2020 työttömyysluvut heikkenivät selvästi koronan vuoksi.

Kuva 9. Hämeenlinnan työttömät tammikuu 2017 – heinäkuu 2021. Kuvassa on esitetty Hämeenlinnan työttömien työnhakijoiden määrän kehitys kuukausittain. Koronapandemian myötä kehitys on käänntynyt selvästi heikommaksi vuoden 2020 maaliskuussa.

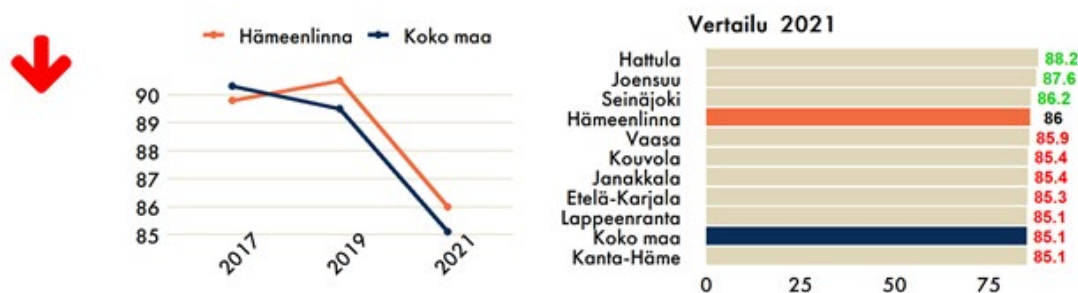
4. Lapset ja lapsiperheet

Lasten tiedot koostuvat pääosin THL:n kouluterveyskyselyn 2021 tuloksista. Kouluterveyskyselyyn vastanneet: alakoulu 4. ja 5. luokat vastanneita 89 %, yläkoulu 8. ja 9. luokat 78 %.

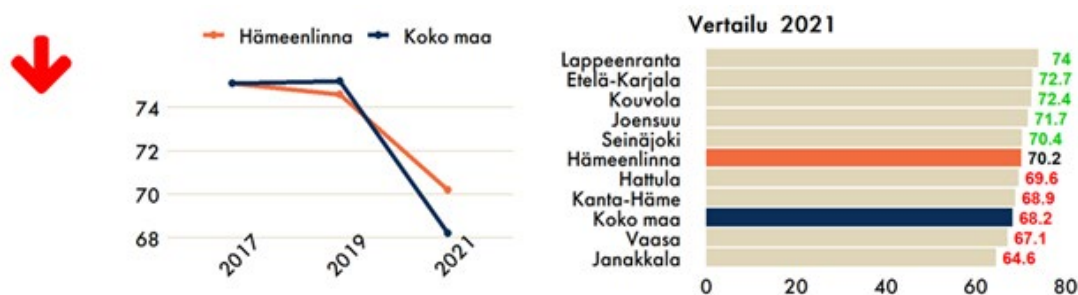
Hämeenlinnalaisista 4.–5.-luokkalaisista 86,0 prosenttia ja 8.–9.-luokkalaisista 70,2 prosenttia on tyytyväisiä elämäänsä. Hämeenlinnalaiset ala- ja yläasteikäiset ovat hieman tyytyväisempiä elämäänsä kuin saman ikäiset koko maassa (85,1 %, 68,2 %), mutta elämäänsä tyytyväisten osuus on laskenut vuodesta 2019 vuoteen 2021 niin Hämeenlinnassa kuin koko maassakin. Todennäköisesti pandemia on vaikuttanut tulokseen voimakkaasti.

“Kouluterveyskysely tuo selkeästi esiin pandemian vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin. Esiinnousseisiin ilmiöihin on tärkeää tarttua viipymättä toiminnassa.”

(kasvatus- ja koulutuspäällikkö Minna Lumme 21.2.2022)

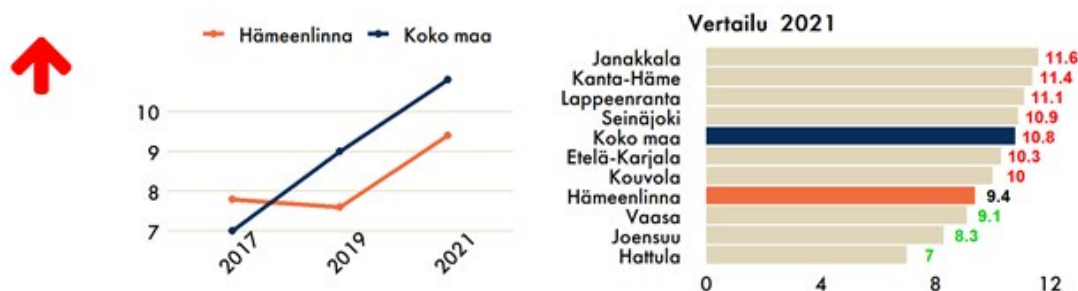
Kuva 10. Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveystietokeskus (THL), Sosiaalisen elämän indikaattori 4811). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 86, Koko maa 85.1

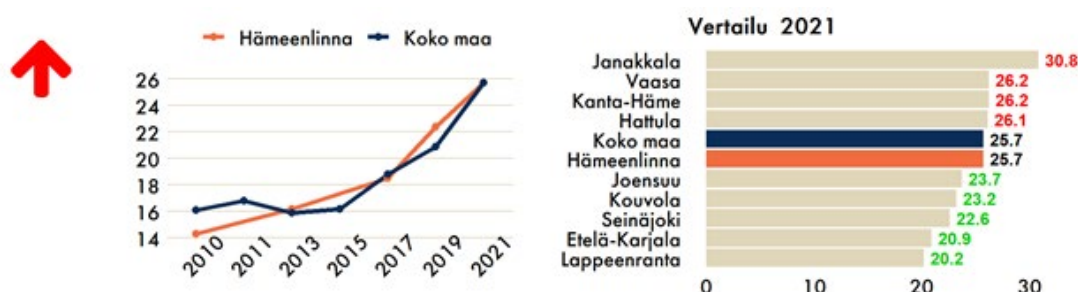
Kuva 11. Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveystietokeskus (THL), Sosiaalisen elämän indikaattori 4700). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 70.2, Koko maa 68.2

Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan lasten ja nuorten kokemat koulunkäyntivaikeudet ovat lisääntyneet lukemista, kirjoittamista ja matematiikkaa edellyttävissä tehtävissä. 4. ja 5. -luokkalaisten kokemat vaikeudet ovat lisääntyneet 1,7 %:sta 2,9 %:iin. Tämä on selkeä muutos verrattuna valtakunnallisiin tuloksiin. Sama muutos on havaittavissa 8. ja 9.-luokkalaisten keskuudessa. Vuonna 2019 18,4 % yläkoululaisista koki koulunkäyntivaikeuksia. Vuonna 2021 koulunkäyntivaikeuksia lukemista edellyttävissä tehtävissä koki 21,3 %. Tyttöjen kokemat koulunkäyntivaikeudet ovat nousseet 27,2 prosenttiin.

Hämeenlinnalaisista kyselyyn osallistuneista alakoululaisista 90,6 prosenttia ja yläkoululaisista 74,3 prosenttia tuntee terveydentilansa hyväksi. Vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat hieman suuremmat: 92,4 % ja 77,6 %. Alakouluikäisistä 84,1 prosenttia ja yläkouluikäisistä 96,7 prosenttia harrastaa jotain vähintään kerran viikossa.

Kuva 12. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 4817). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 9.4, Koko maa 10.8

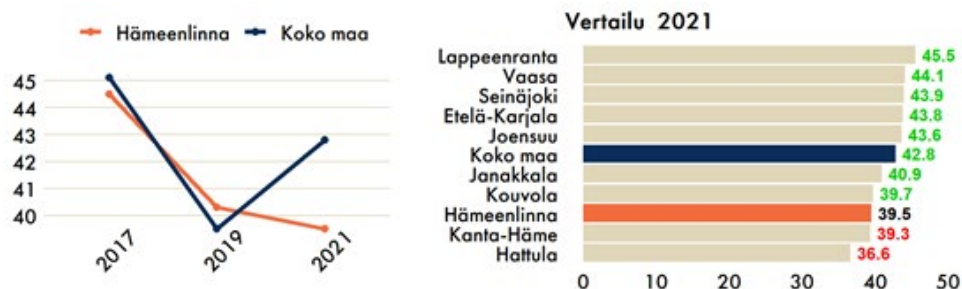

Kuva 13. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 286). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 25.7, Koko maa 25.7

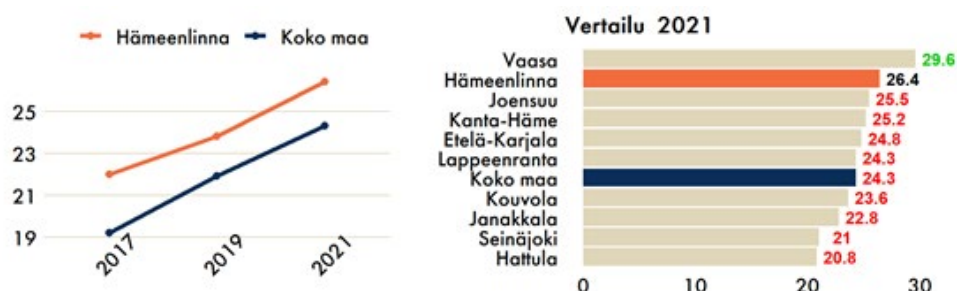
4.-5.-luokkalaisista kaksi viidestä ja 8.-9.-luokkalaisista hieman yli neljännes liikkuu vähintään tunnin päivässä. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien alakoululaisten lasten osuus on hieman pienentynyt vuodesta 2019, kun taas yläkoululaisten osuus on kasvanut (vuonna 2019 alakoululaiset 40,3 %, yläkoululaiset 23,8 %).

Tutkimusten mukaan vain yksi kolmasosa lapsista ja nuorista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi maassamme. Riittävä fyysinen aktiivisuus on edellytys lasten ja nuorten terveille kasvulle ja kehitykselle sekä hyvinvoinnille. Liikkumissuosituksen tehtävänä on kuvata parhaaseen tieteelliseen näyttöön perustuen, kuinka paljon ja millaista liikuntaa lapset ja nuoret tarvitsevat hyvinvointinsa turvaamiseksi.

OKM:n liikkumissuositus 7-17-vuotiaille lapsille ja nuorille on seuraava: Kaikille 7-17-vuotiaille suositellaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilöllä sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021)

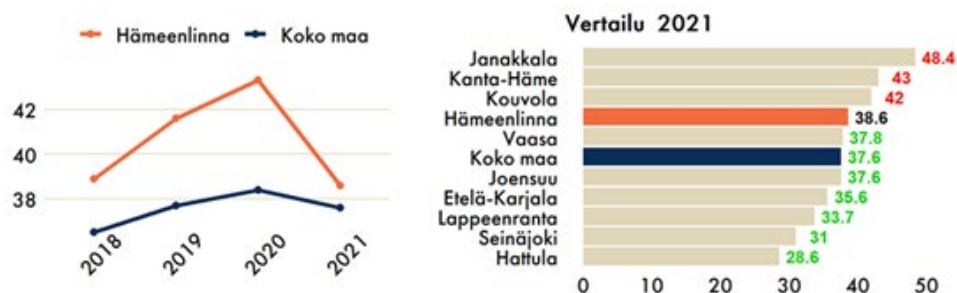

Kuva 14. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4822). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 39.5, Koko maa 42.8

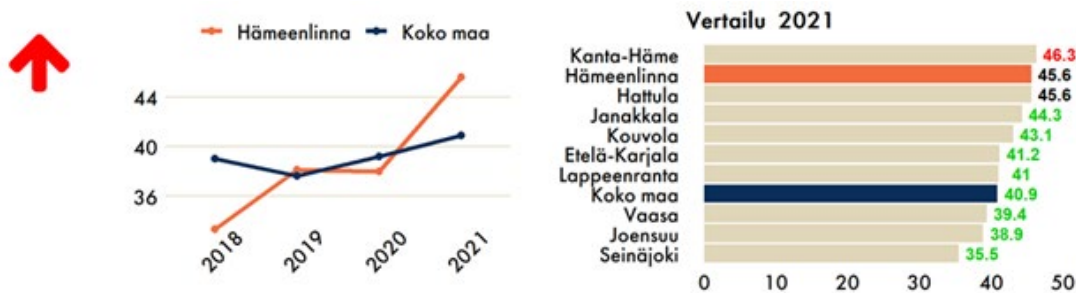

Kuva 15. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4727). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 26.4, Koko maa 24.3

Suomessa käytössä oleva, perusopetuksen 5. ja 8. luokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn mittaus- ja palautejärjestelmä Move! kertoo toistuvien mittausten perusteella, että koululaisten peruskunto heikkenee tasaisesti. (Opetushallitus)

Kuva 16. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVEI-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (Lähde: Opetushallitus, Sotkanet-indikaattori 5477). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 38.6, Koko maa 37.6

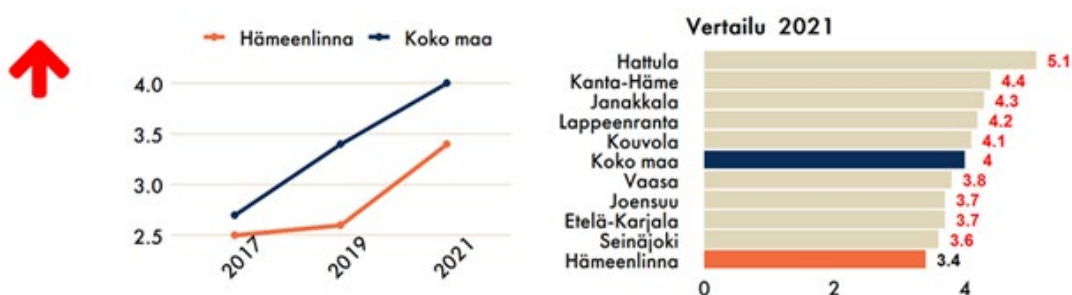
Kuva 17. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (Lähde: Opetushallitus, Sotkanet-indikaattori 5478). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 45.6, Koko maa 40.9

Hämeenlinnassa 39 prosentilla 5. -luokkalaista fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla (koko maa 38 %). 8.-luokkalaista vastaava osuus on melkein 46 prosenttia (koko maa 41 %).

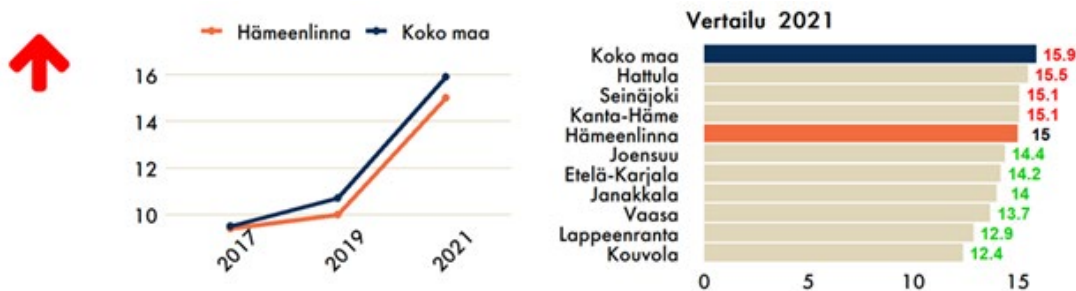
Hämeenlinnalaisten 4.-5.-luokkalaisten ruokailutottumukset ovat pääosin hyvät, mutta 8.-9.-luokkalaisten osalta huolestuttavammat. Alakoululaisista 72,9 prosenttia syö aamupalaa joka arkipäivä, mutta yläkoululaisista vastaava osuus on vain hieman yli puolet (58,1 %). Alakoululaisista 73,2 prosenttia ja yläkoululaisista 62,5 prosenttia syö pääruokaa kouluruoalla kaikkina arkipäivinä.

Yläkoululaisten päihteidenkäytössä on tapahtunut myönteistä kehitystä vuodesta 2019 vuoteen 2021. Vuonna 2021 8.-9.-luokkalaista noin joka kolmas on kokeillut tupakkatuotetta vähintään kerran, kun vastaava osuus vuonna 2019 oli 37,1 prosenttia. Myös raittiiden yläkoululaisten osuus on lisääntynyt vuodesta 2019 (60,1 %) vuoteen 2021 noin seitsemällä prosenttiyksiköllä (67,6 %).

Lisäksi lähes kaikilla lapsilla on vähintään yksi hyvä kaveri tai ystävä (2021 4.-5.-luokkalaisten 99 %, 8.-9.-luokkalaisten 91 %). Yhä useampi lapsi kokee kuitenkin itsensä yksinäiseksi verrattuna vuoteen 2019. Alakouluikäisistä pieni osa (3,4 %) kokee olevansa usein yksinäinen, mutta yläkouluikäisistä jopa 15 prosenttia tuntee itsensä yksinäiseksi (vuonna 2019 10 %). Syynä niin lisääntyneeseen yksinäisyyden kokemukseen kuin myös elämään tyytyväisyyden laskemiseen voidaan nähdä olevan osaltaan koronaviruspandemian negatiiviset vaikutukset lasten elämään muun muassa etäopetuksen ja sosiaalisten kontaktien vähenemisen vuoksi. Kouluterveyskyselyyn on vastattu keväällä 2021, jolloin takana on pitkä poikkeusaika koronaviruspandemiasta johtuen.

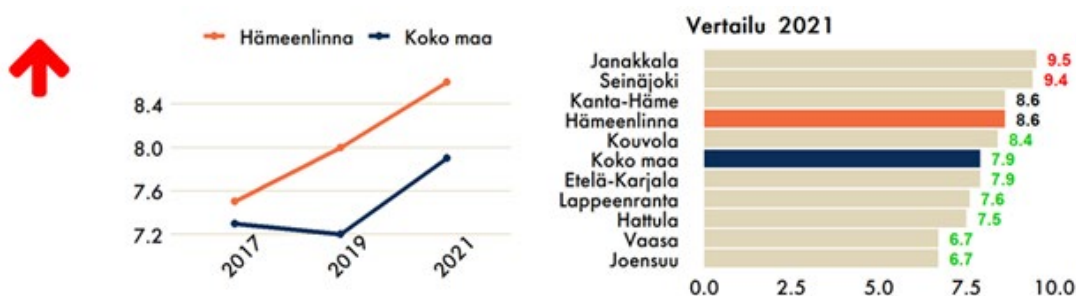
Kuva 18. Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4816). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 3.4, Koko maa 4

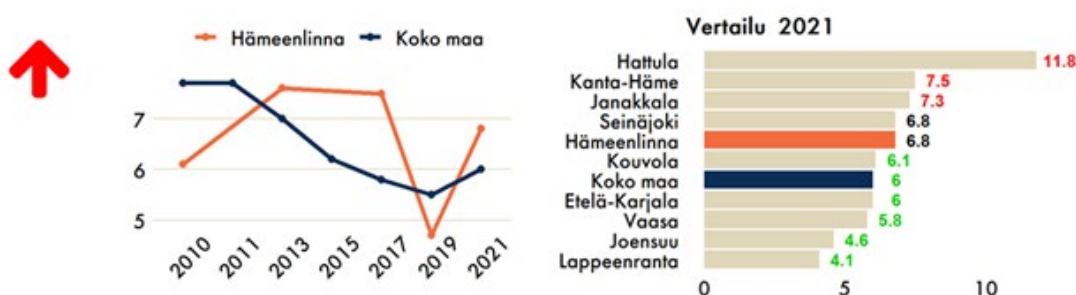
Kuva 19. Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 4712). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 15, Koko maa 15.9

Positiivista on, että yhä useampi lapsi (alakouluikäisistä noin puolet) kokee, että hänellä on mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Yläkouluikäisistä kaksi viidestä koki samoin. (4.-5.-luokkalaisista 52,4 % vuonna 2021 ja 50,4 % vuonna 2019, 8.-9.-luokkalaisista 42,2 % vuonna 2021 ja 41,7 % vuonna 2019).

Koulukiusaaminen on yleistynyt jonkin verran sekä Hämeenlinnassa että koko maassa vuodesta 2019 vuoteen 2021. Hämeenlinnassa hieman useampi ala- ja yläkouluikäinen joutuu koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa kuin koko maassa (Hämeenlinna 4.-5.-luokkaiset 8,6 % ja 8.-9.-luokkalaiset 6,8 %, koko maa 7,9 % ja 6,0 %). Yli puolet (61,9 %) hämeenlinnalaisista 4.-5.-luokkalaisista ja hieman alle puolet (44,9 %) 8.-9.-luokkalaisista kokee koulukiusaamisen loppuneen tai vähentyneen asiasta kertomisen jälkeen.

Kuva 20. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) (Lähde: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 4834). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 8.6, Koko maa 7.9

Kuva 21. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Lähde: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 1514). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 6.8, Koko maa 6

Myös seksuaalinen ehdottelu ja ahdistelu ovat lisääntyneet huolestuttavasti yläkouluikäisten tyttöjen keskuudessa. Lähes puolet (49,1 %) hämeenlinnalaisista 8.-9.-luokkalaisista tytöistä on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, mikä on lähes 20 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi

vuotta aiemmin (31,3 %). Seksuaalisen ehdottelun ja ahdistelun yleistyminen näkyy samansuuntaisena myös koko maan tasolla (tytöt 2021 48,4 %, 2019 32,3 %), ja aihe on puhuttanut paljon myös mediassa.

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan hämeenlinnalaisista alakouluikäisistä tytöistä lähes neljäsosa (23,3 %) ja pojista hieman vajaa viidennes (19,7 %) oli kokenut mielialaan liittyviä ongelmia kyselyä edeltäneiden kahden viikon aikana. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan yli puolet (52,8 %) hämeenlinnalaisista yläkouluikäisistä tytöistä ja vajaa viidennes (18,6 %) pojista oli ollut huolissaan mielialastaan kyselyä edeltäneen vuoden aikana.

Hämeenlinnalaisista alakouluikäisistä pojista hieman alle viidennes (18,2 %) ja tytöistä yli kolmannes (34,7 %) oli kokenut vähintään lievää ahdistusoireilua. Yläkouluikäisistä pojista 6,1 prosenttia ja tytöistä melkein joka kolmas (30,2 %) oli kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana. Tytöt kokevat selvästi poikia enemmän ahdistuneisuutta ja tulokset ovat samansuuntaisia myös koko maan tasolla (2021 pojat 7,9 %, tytöt 30,1 %). Yläkouluikäisten tyttöjen ahdistuneisuus on lisääntynyt kahdessa vuodessa lähes kymmenellä prosenttiyksiköllä (2019 21 %).

Kouluterveyskyselyn mukaan hämeenlinnalaisista 8.–9.-luokkalaisista joka neljäs (25,2 prosenttia) kokee perheensä taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi (koko maa 25,8 %), mikä on noin viisi prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2019 (30 %).

Hämeenlinnan kerhotoiminnassa tarjottiin laajasti harrastusmahdollisuuksia oppilaille asuinpaikasta riippumatta. Toiminnan tavoitteena on, että jokaisella lapsella on ainakin yksi harrastus. Toimintamallina on lyhyt-kerhoperiodi, jolloin voidaan tarjota mahdollisimman monelle eri oppilaalle tukea ja jaksamista koulupäivään. Toimintaa toteutetaan myös ns. kutsukerhona, jolloin saadaan poimittua mukaan kerhotoiminnasta erityisesti hyötyvät.

Hämeenlinnan harrastamisen mallilla tarjotaan matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntaharrastuksia peruskouluikäisille lapsille ja nuorille lähipalveluna kouluissa tai niiden lähistöllä. Harrastus ihan lähellä –toimintaa järjestettiin Hämeenlinnan kaikissa peruskouluissa. Toiminnassa on kolme eri toimintamuotoa. Harrastamisen perustoimintamuoto on Harrastus ihan lähellä -ryhmät iltapäivisin. Harrastuskioski ja Harrastustila tarjoavat matalan kynnyksen mahdollisuuksia kokeilla uusia harrastuksia.

4.1. Lapsiperheet

Vuonna 2020 kaikista hämeenlinnalaisista perheistä 35,9 prosenttia oli lapsiperheitä, joista 26 prosenttia oli yhden vanhemman perheitä (koko maa 23,3 %).

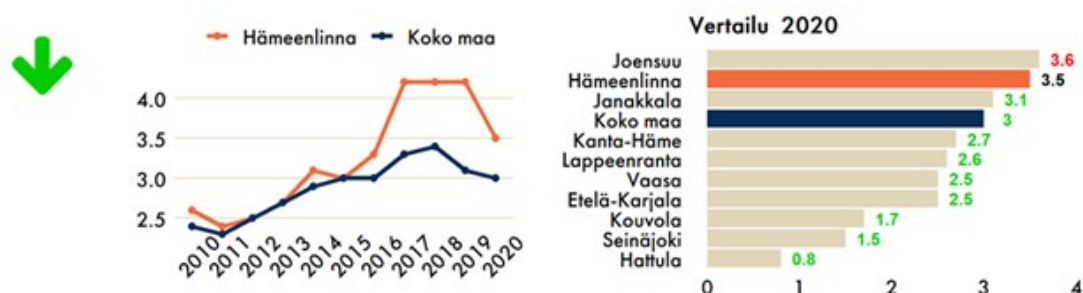
THL:n vuoden 2020 FinLapset-kyselytutkimukseen vastasi 162 hämeenlinnalaista 3–6 kuukauden ikäisten vauvojen vanhempaa. Kyselyyn vastanneista hämeenlinnalaisista synnyttäneistä vanhemmista 95 prosenttia ja toisista vanhemmista 83 prosenttia oli tyytyväisiä elämäänsä.

Kaikista hämeenlinnalaisista lapsiperheistä hieman yli neljäsosa (28,4 %) asui ahtaasti vuonna 2020, mikä on melkein saman verran kuin koko maassa (28,7 %).

Kaikista lapsiperheistä toimeentulotukea vähintään kerran kalenterivuoden aikana saaneita lapsiperheitä oli Hämeenlinnassa vuonna 2020 13,3 prosenttia, mikä on hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin (10,5 %). Tätä saattaa selittää Hämeenlinnan koko maata suurempi yksinhuoltajaperheiden määrä.

Lasten pienituloisuusaste on noussut vuodesta 2018 (11,6 %) vuoteen 2019 (12,5 %) ollen koko maata (12,4 %) hieman korkeampi. Vuonna 2020 lasten pienituloisuus laski 10,8 prosenttiin (koko maa 11,1 %). Lapsiperheiden toimeentulon haasteet ilmenevät myös FinLapset-kyselytutkimuksessa, sillä kyselyyn vastanneista hämeenlinnalaisista synnyttäneistä vanhemmista 44 prosenttia (koko maa 35 %) ja toisista vanhemmista 37

prosenttia (koko maa 32 %) koki perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi. Kyselyyn vastanneista synnyttäneistä vanhemmista 19 prosenttia (koko maa 11 %) ja toisista vanhemmista 14 prosenttia (koko maa 8 %) kertoi myös joutuneensa tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi viimeisen 12 kuukauden aikana.

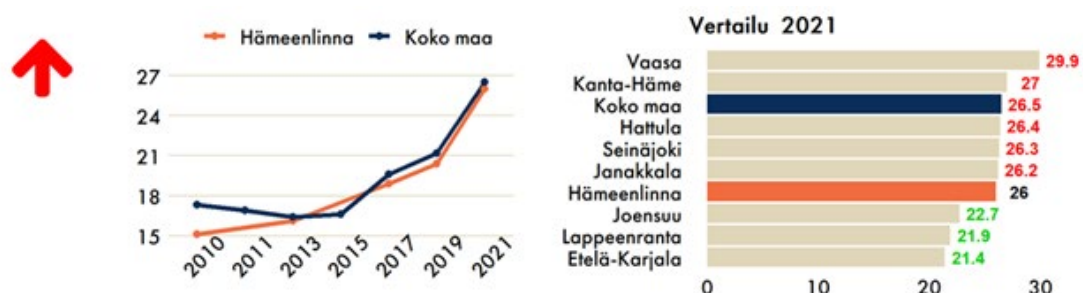
Kuva 22. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 5097). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 3.5, Koko maa 3

5. Nuoret ja nuoret aikuiset

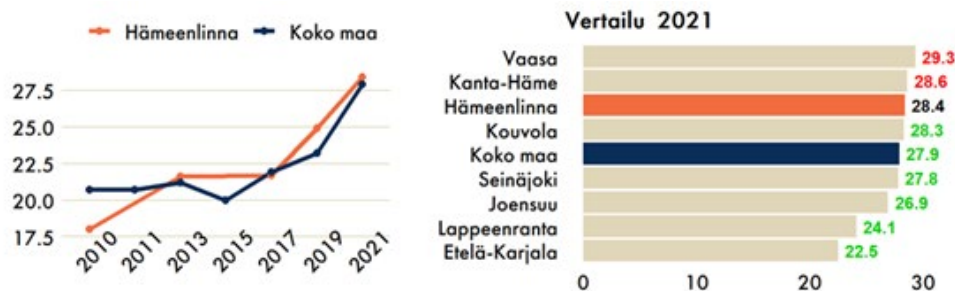
Nuorten ja nuorten aikuisten mittarit koostuvat lasten tietojen tavoin pääosin kouluterveyskyselyn 2021 tuloksista. Kouluterveyskyselyn tulosten lisäksi nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvoinnista kerrotaan Hämeenlinnan kaupungin hyvinvointikyselyn 2021 tulosten ja FinSote-tutkimuksen tietojen avulla. Kouluterveyskyselyyn 2021 vastanneet: lukion 1. ja 2. luokkalaiset vastanneita 77 %, ammattiopistot 429 oppilasta.

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan hämeenlinnalaisista lukiolaisista 67,8 prosenttia ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 68 prosenttia on tyytyväisiä elämäänsä vuonna 2021 (vuonna 2019 72,6 % ja 75,4 %). Kuten lasten, myös nuorten elämään tyytyväisyys on laskenut vuodesta 2019 vuoteen 2021.

Vuonna 2021 hämeenlinnalaisista lukiolaisista 74 prosenttia ja ammattikoululaisista 71,6 prosenttia koki terveydentilansa melko tai erittäin hyväksi. Vuonna 2019 vastaavat luvut olivat 79,6 prosenttia ja 75,1 prosenttia, mikä tarkoittaa sitä, että terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus sekä lukiolaisista että ammattikoululaisista on noussut hieman kahden vuoden aikana.

Kuva 23. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 3916). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 26, Koko maa 26.5

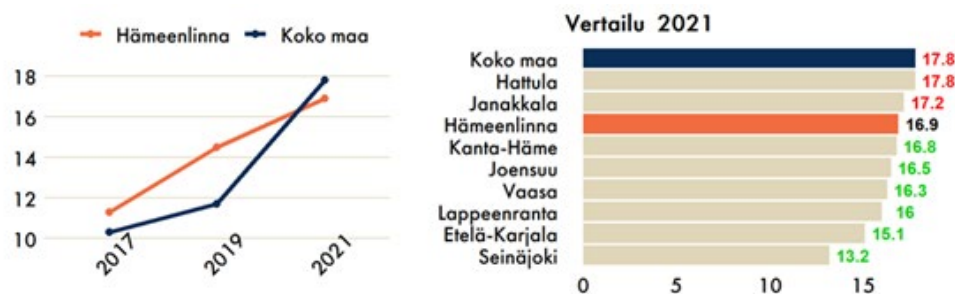

Kuva 24. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 3931). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 28.4, Koko maa 27.9

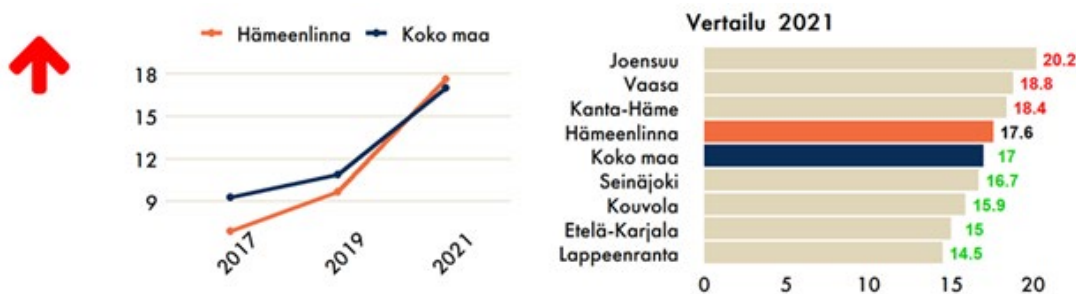
Lukiolaisista 98 prosenttia ja ammatikoulun opiskelijoista 91,8 prosenttia harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, ja osuus on pysynyt melko samanlaisena vuodesta 2019 (lukio 98,2 %, ammatikoulu 93,8 %).

Hämeenlinnalaiset nuoret liikkuvat selvästi enemmän kuin saman ikäiset nuoret koko maassa. Nuorten ohjatun liikunnan harrastaminen on vähentynyt vuodesta 2019 vuoteen 2021 noin viidellä prosenttiyksiköllä, mihin ovat todennäköisesti vaikuttaneet koronavirusepidemiasta johtuvat kokoontumisrajoitukset. Positiivista kuitenkin on, että samanaikaisesti vähintään kerran viikossa liikuntaa omatoimisesti harrastavien määrä on kasvanut. Vuonna 2021 lukiolaisista 86,5 prosenttia (vuonna 2019 82,9 %) ja ammatikoululaisista 71,1 prosenttia (vuonna 2019 68,1 %) harrasti liikuntaa vähintään kerran viikossa omatoimisesti.

Kuten lasten, myös nuorten osalta yksinäisyys on lisääntynyt vuodesta 2019 vuoteen 2021. Vuonna 2021 lukiolaisista 16,9 prosenttia (vuonna 2019 14,5 %) ja ammatikoululaisista 17,6 prosenttia (vuonna 2019, 9,7 %) tunsi itsensä yksinäiseksi. Vaikka yksinäiseksi itsensä tuntevien määrä on kasvanut huolestuttavasti, positiivista on, että suurimmalla osalla on vähintään yksi läheinen ystävä: lukiolaisista 91,8 prosentilla ja ammatikoululaisista 90,2 prosentilla.

Kuva 25. Tuntee itsensä yksinäiseksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) (Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 4714). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 16.9, Koko maa 17.8

Kuva 26. Tuntee itsensä yksinäiseksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) (Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Sosiaalisen indikaattori 4713). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 17,6, Koko maa 17

Nuorten päihteidenkäytössä on tapahtunut myönteisiä muutoksia vuodesta 2019 vuoteen 2021. Raittiiden nuorten osuus on kasvanut sekä lukiolaisten että ammattikoululaisten keskuudessa: lukiolaisista 36,6 prosenttia ja ammattikoululaisista 35,6 prosenttia on ilmoittaa olevansa raittiita, kun vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat 31,1 prosenttia ja 28,6 prosenttia. Lukiolaisista 14,5 prosenttia ja ammattikoululaisista 24,3 prosenttia ilmoittaa kuitenkin olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, mutta myös tämän indikaattorin osalta nuorten osuus on vähentynyt vuodesta 2019 (18,4 % ja 24,9 %).

Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien lukiolaisten määrä on vähentynyt vuodesta 2019 (6 %) vuoteen 2021 (4,7 %), mutta ammattikoululaisten vastaava määrä on puolestaan hieman kasvanut (vuonna 2019 25,3 % ja vuonna 2021 26,3 %). Päivittäin nuuskaavien osuus on pienentynyt sekä lukiolaisten että ammattikoululaisten kohdalla vuodesta 2019 vuoteen 2021: vuonna 2021 2,8 prosenttia lukiolaisista ja 12,7 prosenttia ammattikoululaisista kertoi nuuskaavansa päivittäin, kun vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat 4,0 prosenttia ja 15,7 prosenttia. Toisaalta kannabiksen käyttö Ammattiopisto Tavastian opiskelijoilla on kasvanut. Opiskelijoiden oman kertoman mukaan huumausaineiden käyttö on yleisesti lisääntynyt.

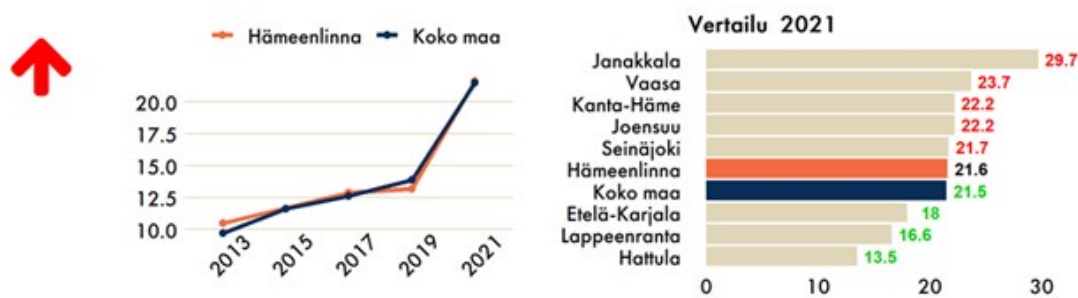
Koulukiusaaminen on toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa vähäisempää kuin peruskoululaisten keskuudessa, ja koulukiusaaminen on myös vähentynyt vuodesta 2019 vuoteen 2021. Lukiolaisista vain 1,1 prosenttia ja ammattikoululaisista 3,5 prosenttia oli koulukiusattuna vähintään kerran viikossa vuonna 2021 (2019 lukio 1,8 %, ammattikoulu 4,3 %). Huolestuttavaa kuitenkin on, että noin viidesosa toisen asteen opiskelijoista oli kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla viimeisen 12 kuukauden aikana (lukio 19,7 % ja ammattikoulu 21,8 %).

Kuten yläkoululaisten, myös toisen asteen opiskelijoiden kokemaa häiritsevää seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua ovat lisääntyneet huolestuttavasti niin Hämeenlinnassa kuin valtakunnallisestikin. Tytöt kokevat huomattavasti poikia enemmän seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua. Hämeenlinnalaisista lukiolaisista tytöistä 52,6 prosenttia ja ammattikoululaisista tytöistä 52,7 prosenttia on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana (2019 lukio 34,9 %, ammattikoulu 42,8 %).

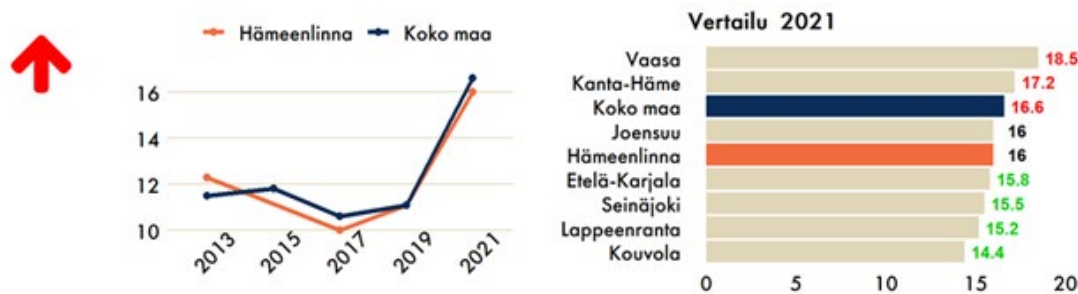
Huolestuneisuus omasta mielialasta on lisääntynyt nuorten keskuudessa vuodesta 2019 vuoteen 2021. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan lähes kolme viidestä lukiossa (57,6 %) ja ammattikoulussa (59,5 %) opiskelevista hämeenlinnalaisista tytöistä oli ollut huolissaan mielialastaan kyselyä edeltäneen vuoden aikana (vuonna 2019 vastaavat luvut 53,4 % ja 48,2 %). Lukiolaispojista mielialastaan huolissaan oli ollut noin kolmannes (32,9 %) ja ammattikoulussa opiskelevista pojista hieman yli viidennes (22,2%). Vuonna 2019 vastaavat luvut olivat 22,1 % ja 13,4 %.

Yläkoululaisten tavoin myös toisen asteen opiskelijoiden ahdistuneisuus on lisääntynyt etenkin tyttöjen, mutta myös poikien keskuudessa. Kaikista lukiolaisista kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon

aikana tunteneiden osuus oli vuonna 2021 21,6 prosenttia, kun vastaava luku oli kaksi vuotta aiemmin vuonna 2019 13,2 prosenttia. Ammattikoululaisista 16 prosenttia ilmoitti kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta (vuonna 2019 11,1 %).

Kuva 27. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 337). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 21.6, Koko maa 21.5

Kuva 28. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 346). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 16, Koko maa 16.6

Myös masennusoireilu on lisääntynyt hieman hämeenlinnalaisien lukiolaisten ja ammattikoululaisten keskuudessa vuodesta 2019 vuoteen 2021. Vuonna 2021 23,3 prosenttia lukiolaisista ja 21,5 prosenttia ammattikoululaisista kertoi kokeneensa vähintään kaksi viikkoa kestänyttä masennusoireilua, kun vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat 18,3 prosenttia ja 17,8 prosenttia.

Hämeenlinnalaisien lukiolaisten ja ammattikoululaisten nukkumistottumuksissa on havaittavissa muutosta huonompaan suuntaan. Vuonna 2021 lukiolaisista 44,8 prosenttia ja ammattikoululaisista 58,4 prosenttia nukkui arkisin tavallisesti alle 8 tuntia yössä, kun vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat 41,5 prosenttia ja 47,2 prosenttia. Muutos on suurempi ammattikoululaisten kuin lukiolaisten kohdalla. Ammattikoululaisten keskuudessa tapahtunut muutos on ollut lähes yhtä suurta sekä tyttöjen (12 %-yksikköä) että poikien (11 %-yksikköä) kohdalla. Lukiolaisten keskuudessa sukupuolittaiset erot ovat hieman suuremmat: arkisin tavallisesti alle 8 tuntia yössä nukkuvien tyttöjen osuus on kasvanut vuodesta 2019 vuoteen 2021 1,7 prosenttiyksikköä, kun taas lukiossa opiskelevien poikien kohdalla vastaava luku on 4,8 prosenttiyksikköä.

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä hyvää oli se, että koronapandemiasta huolimatta hämeenlinnalaiset nuoret kokivat, että ammatillaisen apua (perustasolla) saa tarvittaessa edelleen melko hyvin. Esimerkiksi lähes yhdeksän kymmenestä hämeenlinnalaisista lukiolaisista (87,3 %) ja ammattikoulussa opiskelevista (88,4 %) kertoi saaneensa tukea ja apua hyvinvointiinsa kouluterveydenhoitajalta lukuvuoden aikana.

Tuen ja avun saaminen koululääkäriltä on heikentynyt 10 % Ammattiopisto Tavastiassa. Suurin osa koululääkärin ajoista menee kutsuntatarkastuksiin. Nuorisopsykiatrian läheteistä huomaa, ettei koululääkärin läheteiden määrä ole kasvanut, mutta terveyskeskuslääkärin läheteiden määrä on noussut huomattavasti. (Janne Väinölä 24.2.2022)

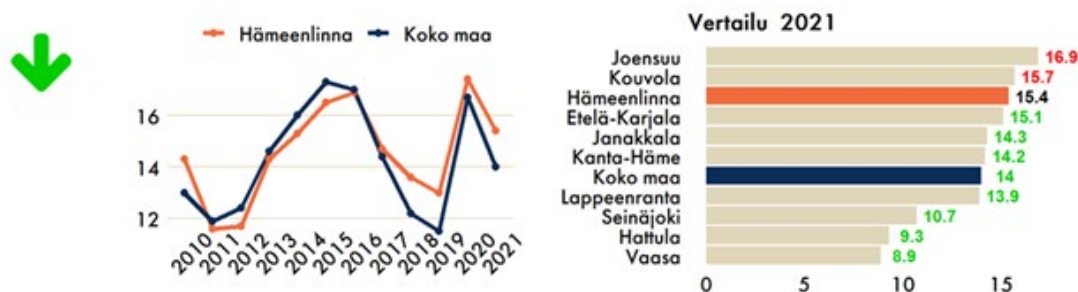
Kouluterveyskyselyn mukaan hämeenlinnalaisista lukiolaisista 31,3 prosenttia ja ammattikoululaisista 40,6 prosenttia kokee perheensä taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi. Vuonna 2019 vastaavat osuudet olivat 34,1 % ja 41,1 %,.

”Kutsuntoihin määrättyjen ennakkotarkastukset tehtiin korona-ajan vuoksi pääosin helmi-maaliskuulla.

Etäopetuksesta huolimatta nuoret tulivat tarkastuksiin hyvin. Ikäluokassa valtakunnallisesti havaittu trendi ylipainon yleistymiseen on näkyvissä myös Hämeenlinnassa. Salilla käynti on nuorten keskuudessa suosittua, mutta kestävyyslajeja harrastaa harvempi. Terveysriskien kannalta erityisen hyvä suuntaus on tupakoinnin väheneminen.”

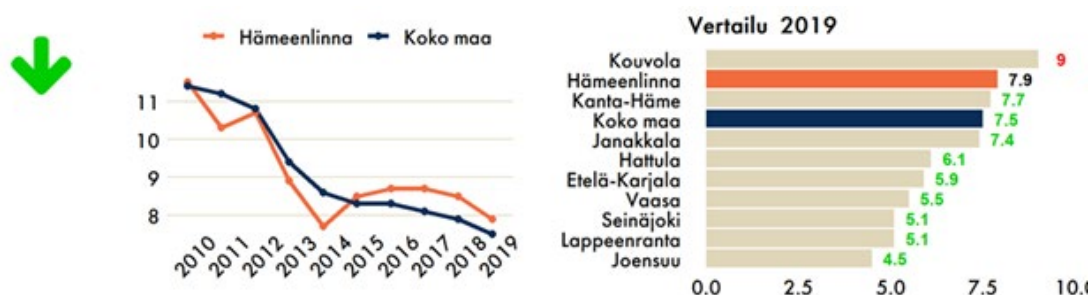
(apulaisylilääkäri Päivi Mali 11.1.2022)

Nuorisotyöttömyys laski vuodesta 2020 vuoteen 2021 niin Hämeenlinnassa kuin koko maankin tasolla. Vuonna 2021 Hämeenlinnan nuorisotyöttömyys oli 15,4 % (koko maa 14 %), kun vuonna 2020 se oli 17,4 % (koko maa 16,7 %). (TEM)

Kuva 29. Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta (Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Sotkanet-indikaattori 189). Vuonna 2021 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 15.4, Koko maa 14

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2019 Hämeenlinnassa 7,9 prosenttia (koko maa 7,5 %). Yli 99 % ikäluokasta sai vuonna 2021 perusopetuksen päättötodistuksen ja jatko-opiskelupaikan. (Tilastokeskus)

Kuva 30. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (Lähde: Tilastokeskus, Sotkanet-indikaattori 3219). Vuonna 2019 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 7.9, Koko maa 7.5

Korona-aika on ollut nuorille monella tavalla poikkeuksellista aikaa muun muassa etäopetuksineen, kavereiden ja sukulaisten tapaamisrajoituksineen sekä harrastusten keskeytymisineen.

Nuorten tyytyväisyys elämään on heikentynyt korona-aikana. Tytöt ovat kokeneet korona-aikana alakulaisuutta poikia useammin. Tulokset vahvistavat aiempien Poikkeusolot-sarjan kirjoitusten havaintoja siitä, että 12–14-vuotiaat nuoret vaikuttavat sopeutuneen korona-aikaan jossain määrin joustavammin kuin

15–24-vuotiaat nuoret. 12–14-vuotiaiden nuorten kokemuksissa on nähtävissä eroja. Vaikka suurin osa nuorista ei kokenut alakuloisuutta, ahdistusta tai pelkoa, viidesosa tytöistä ja pieni osa pojista niitä koki. (Näkökulma 84: Korona-aika 12–14-vuotiaiden nuorten kokemana - Nuorisotutkimusseura ry)

Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikkalähetteiden määrä kasvoi selvästi vuodesta 2020. Lähetteitä saapui viime vuonna yhteensä 455 kappaletta Hämeenlinnan ja Riihimäen poliklinikoille. Yleisin nuorten tulosyy oli masennus ja itsetuhoisuus (95 henkilöä).

Koronan myötä käynnistynyt etäopetus on tuonut mukanaan ongelmia. Osalle nuorista itsenäinen koulunkäyntiote ei ole sopinut, eivätkä he ole saavuttaneet oppimistavoitteita. Myös nuorten syömishäiriöt ovat lisääntyneet. Vuonna 2021 syömishäiriön vuoksi hoitoon tulleita nuoria oli poikkeuksellisen paljon (14).

Etäkontaktit potilaisiin sekä puhelimitse että Teams-yhteydellä ovat tulleet osaksi arkipäivää ja ne tulevat jäämään vaihtoehtoiksi myös pandemian loppuessa. Joustava poliklinikkatoiminta on myös vastannut haasteeseen.

Kouluterveydenhoitajia ja koulukuraattoreita on koulutettu IPC-menetelmän, lievän masennuksen hoito nopealla puuttumisella, käyttöön. (KHKS Nuorisopsykiatria 2021: Tuominen ja Rajala 3.2.2022) Koulutus on kohdentunut perusasteen oppilashuollon henkilökuntaan. Tällä hetkellä tarvitaan koulutusta ahdistushäiriöisten nuorten kohtaamiseen ja auttamiseen perustasolla.

Toisen asteen opiskelijat saavat hyvin apua ja tukea ”arkipäiväisiin” ja lievempiin haasteisiin Ammattiopisto Tavastian nykyisistä palveluista kuten koulukuraattoreilta, terveydenhoitajilta ja muilta oppilaitosten tukea antavilta toimijoilta. Kun kyse on järeämpiä palveluita tarvitsevista nuorista, ja kun tarvitaan jo esimerkiksi erikoissairaanhoidon palveluita, eikä oppilaitoksen työntekijöiden kannattelu auta, tulpaksi on muodostunut jatkotoimiin pääsy. Erityisesti koululääkäripalvelut ovat heikentyneet ja opiskeluhuollon psykologipalveluista on pulaa rekrytointivaikeuksien vuoksi. (Koulukuraattori Janne Väinölä 24.2.2022)

6. Työikäiset

Hämeenlinnan seudulla käynnistyi työllisyyden kuntakokeilu maaliskuussa 2021, jonka myötä kunnalle siirtyi osa TE-palveluiden tehtävistä. Hämeenlinnan seudun kuntakokeiluun siirtyi n. 4500 työtöntä ja palveluissa olevaa asiakasta. Työllisyyskokeilun tehtävänä on kehittää työnhakijoiden palvelutarpeen kartoitusta, yhteen sovittaa kuntien ja TE-palveluiden palvelutarjontaa sekä kehittää pitkään työttömänä olevien työllisyyspalveluja.

Uusi työllisyyden hoidon rakentaminen on perustunut vahvasti työnhakijoiden palvelutarpeesta lähtevälle palveluiden kehittämiselle. Erityisesti palvelutarpeena korostuu työ- ja toimintakyvyn palveluiden tarve, sekä kuntoutuksen että osaamisen kehittämisen palvelut. Palveluita kehitettiin ESR-rahoitteisessa Teemme yhdessä! -hankkeessa.

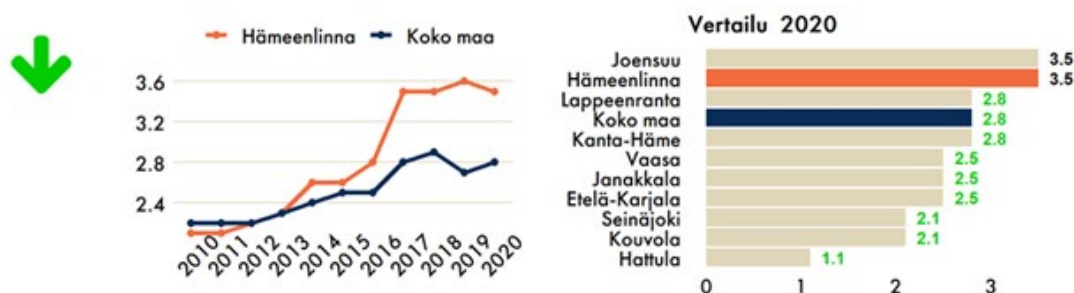
Seudullisessa Teemme yhdessä! -hankkeessa onnistuttiin vuoden 2021 aikana tehostamaan asiakasohjausta siten, että palveluihin ohjaaminen dynaamisten pienhankintojen osalta vakiintui osaksi omavalmentajien päivittäistä työtä (tilauksia tehtiin Hämeenlinnassa yli 700). Loppuvuodesta julkaistiin Työllisyyden palvelutarjotin, joka oli asetettu yhdeksi Teemme yhdessä! -hankkeen tavoitteeksi.

”Työllisyyskokeilulla palveluiden asiakaslähtöisyyttä tehostetaan sovittamalla yhteen työllisyyskoulutusta sekä sosiaali- ja terveystyöpalveluja edistämään asiakkaan työllistymistä. Tässä on vahvasti mukana myös kolmas sektori.”

(Kokeilutoimiston johtaja Mira Sillanpää 15.2.2022)

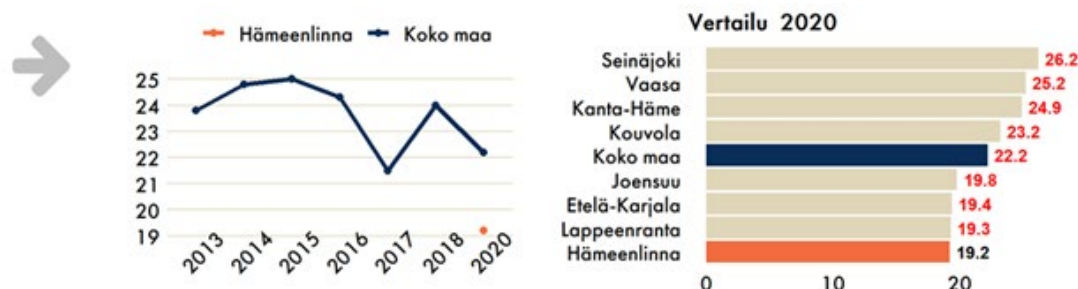
6.1. TOIMEENTULO JA TYÖLLISYYS

FinSote 2020 -tutkimuksen mukaan Hämeenlinnassa on suhteellisesti enemmän toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64-vuotiaita kuin koko maassa keskimäärin, mutta määrä on pysynyt vuodesta 2019 vuoteen 2020 lähes samana. Vuonna 2020 hämeenlinnalaisista 25–64-vuotiaista 3,5 prosenttia sai vuoden aikana vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea (koko maa 2,8 %).

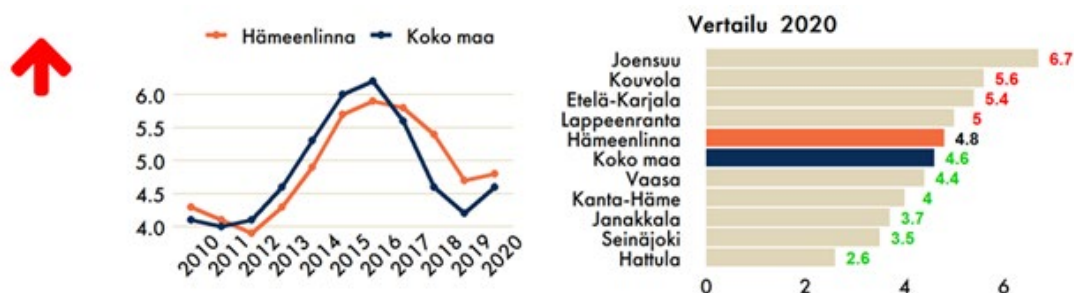
Kuva 31. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (Lähde: Terveystyön ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sosiaalisen indeksin indikaattori 234). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 3,5, Koko maa 2,8

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan hieman alle viidennes (19,2 %) työikäisistä hämeenlinnalaisista on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Määrä on hieman koko maan keskiarvoa (22,2 %) pienempi.

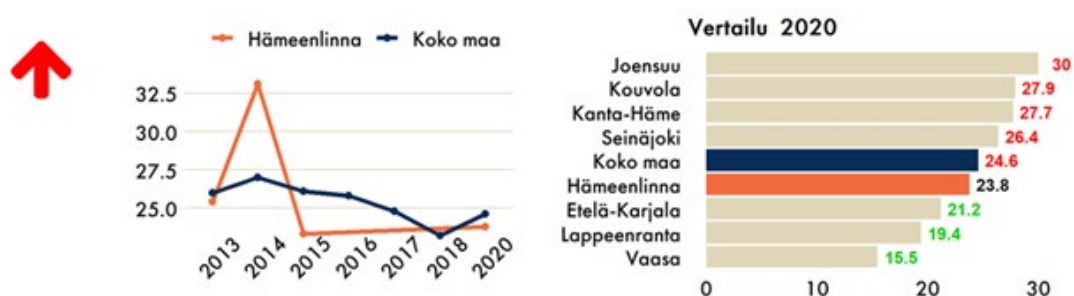
Kuva 32. Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Sosiaalisen indikaattori 4264). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 19,2, Koko maa 22,2

Vuonna 2020 vaikeasti työllistyvien osuus 15–64-vuotiaista väestöstä oli Hämeenlinnassa 4,8 prosenttia (koko maa 4,6 %). (TEM)

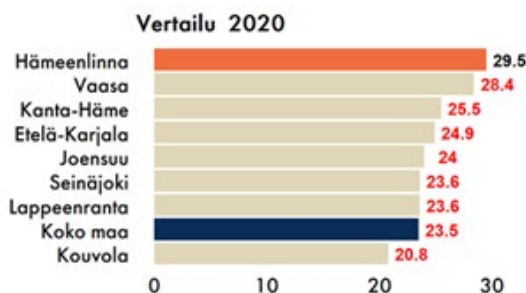
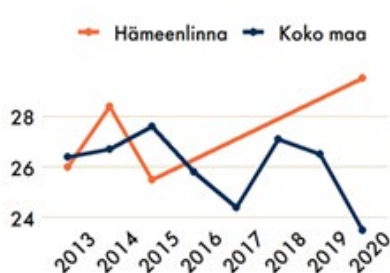
Kuva 33. Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista (Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Sosiaalisen indikaattori 3071). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 4,8, Koko maa 4,6

Vajaa neljäsosa (23,8 %) työikäisistä hämeenlinnalaisista uskoo, etteivät he todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka. Osuus on hieman pienempi kuin koko maan tasolla keskimäärin (24,6 %). (FinSote 2020)

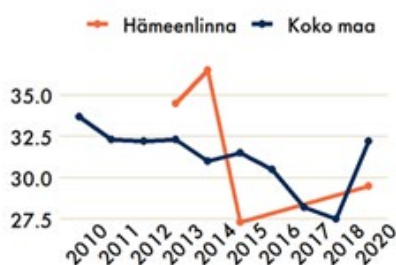
Kuva 34. Niiden osuus, jotka uskovat, että todennäköisesti eivät jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Sosiaalisen indikaattori 4387). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 23,8, Koko maa 24,6

Työikäiset hämeenlinnalaiset osallistuvat järjestötoimintaan tai vastaavaan aktiivisemmin kuin työikäiset koko maassa keskimäärin. Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan 20–64-vuotiaista hämeenlinnalaisista hieman alle kolmannes (29,5 %) osallistui aktiivisesti järjestötoimintaan tms. (koko maa 23,5 %).

Kuva 35. Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soskanet-indikaattori 4292). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 29.5, Koko maa 23.5

6.2. TERVEYS JA ELINTAVAT

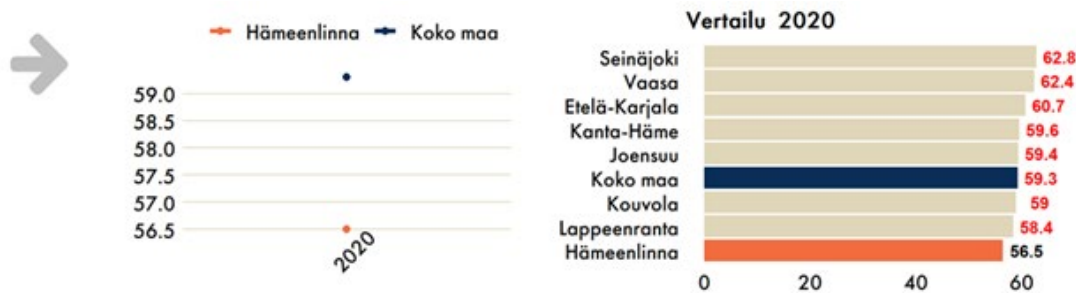
Kuva 36. Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soskanet-indikaattori 4334). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 29.5, Koko maa 32.2

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan 13,4 prosenttia hämeenlinnalaisista työkäisistä on psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita. Osuus on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin (16,2 %).

Hämeenlinnan vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan lähes 30 % nuorista työkäisistä eli 18–34-vuotiaista hämeenlinnalaisista kokee väsymystä ja voimattomuutta lähes joka päivä.

Vuonna 2020 toteutetun FinSote-tutkimuksen mukaan hieman useampi hämeenlinnalainen työkäinen liikkuu terveysliikuntasuositusten mukaisesti kuin työkäiset koko maassa keskimäärin. Hämeenlinnalaisista kuitenkin yli puolet, 56,5 prosenttia, liikkuu terveysliikuntasuositusten mukaan liian vähän (koko maa 59,3 %).

Liikuntasuositus 18–64-vuotiaille kertoo terveyden kannalta riittävän viikoittaisen liikkumisen määrän: sydämen sykettä kohottavaa liikettä eli reipasta liikkumista suositellaan tehtäväksi yhä 2 tuntia 30 minuuttia viikossa. Samat terveyshyödyt saa myös lisäämällä liikkumisen tehoa rasittavaksi. Tällöin liikkumisen määrä on 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Lihaskuntoa ja liikehallintaa tulisi harjoittaa vähintään kaksi kertaa viikossa. (UKK-instituutti 2019)

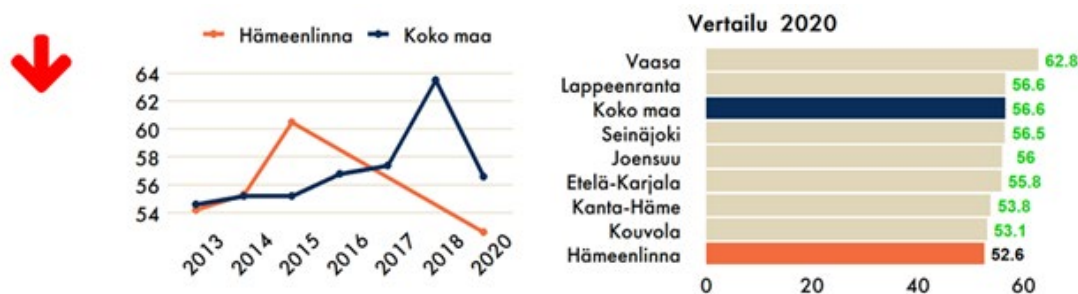

Kuva 37. Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 5528). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 56.5, Koko maa 59.3

FinSote 2020 –tutkimuksen mukaan 29,1 prosenttia hämeenlinnalaisista työikäisistä on painoindeksillä mitattuna ylipainoisia (koko maa 23,1 %). Hieman yli neljännes (28,6 %) hämeenlinnalaisista 20–64-vuotiaista syö kasviksia ja hedelmiä ravitsemussuosituksen mukaisesti (koko maa 38,2 %). Päivittäin tupakoivien ja liikaa alkoholia juovien hämeenlinnalaisien työikäisten osuus on pienempi kuin koko maassa keskimäärin. FinSote-tutkimuksen mukaan hieman yli kymmenes (11,0 %) työikäisistä hämeenlinnalaisista tupakoi päivittäin (koko maa 12,4 %) ja 28,9 prosenttia juo alkoholia liikaa (koko maa 30,1 %).

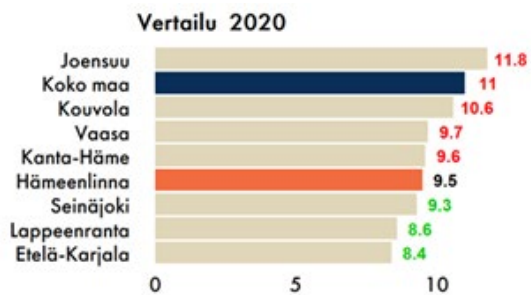
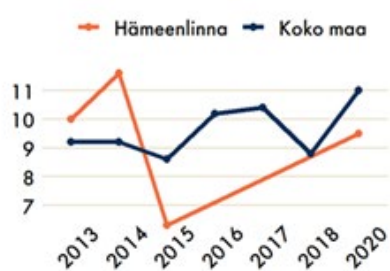
6.3. ELÄMÄNLAATU JA ONNELLISUUS

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan hieman yli puolet (52,6 %) 20–64-vuotiaista hämeenlinnalaisista koki elämänlaatunsa hyväksi. Osuus on neljä prosenttiyksikköä pienempi kuin koko maassa keskimäärin (56,6 %). Onnelliseksi itsensä kokevien osuus hämeenlinnalaisista työikäisistä (54,4 %) sen sijaan oli suurempi kuin koko maassa keskimäärin (50,5 %).

Kuva 38. Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Soikanet-indikaattori 4271). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 52.6, Koko maa 56.6

Yksinäiseksi itsensä koki FinSote-tutkimuksen mukaan vuonna 2020 hieman vajaa kymmenes (9,5 %) hämeenlinnalaisista työikäisistä (koko maa 11,0 %).

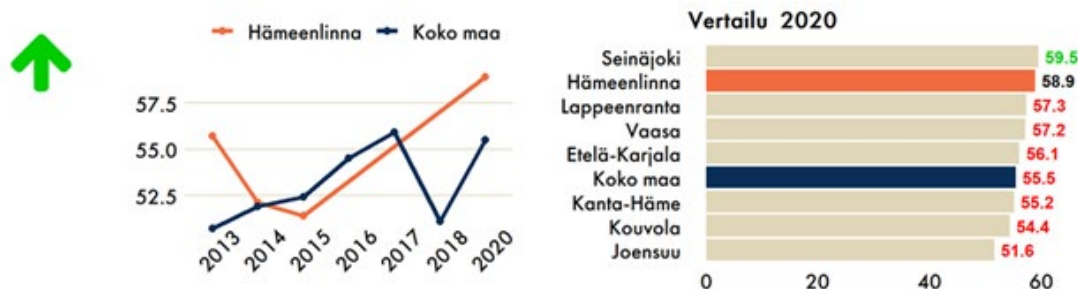

Kuva 39. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat (Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), Sotkanet-indikaattori 4285). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 9.5, Koko maa 11

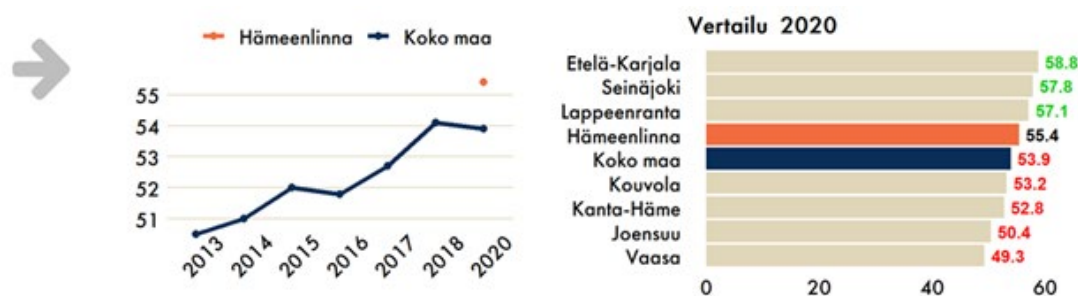
7. Ikäihmiset

7.1. ELÄMÄNLAATU JA ONNELLISUUS

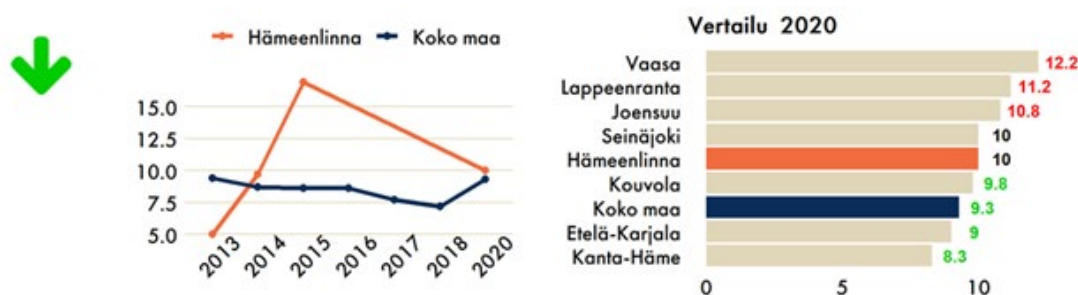
Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista noin kolme viidestä (58,9 %) koki elämänlaatunsa hyväksi (koko maa 55,5 %). Onnelliseksi itsensä koki 55,4 prosenttia (koko maa 53,9 %). Toisaalta joka kymmenes 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki itsensä yksinäiseksi (koko maa 9,3 %).

Kuva 40. Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4272). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 58.9, Koko maa 55.5

Kuva 41. Onnelliseksi itsensä kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4279). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 55.4, Koko maa 53.9

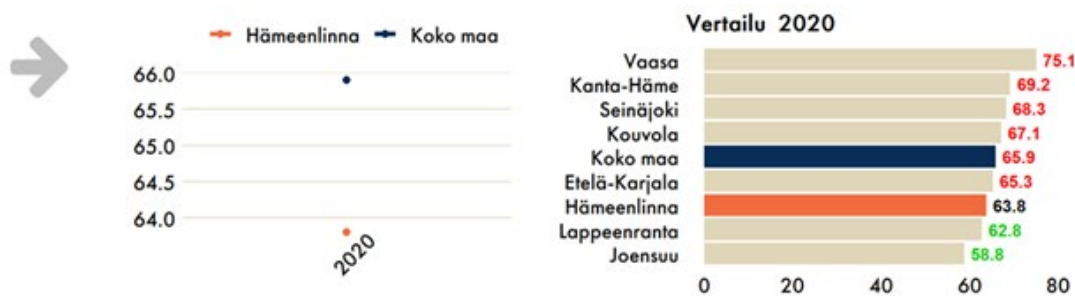

Kuva 42. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4286). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 10, Koko maa 9.3

7.2. TERVEYS JA ELINTAVAT

Koetun terveyden sekä liikunta- ja ravitsemustottumusten osalta 65 vuotta täyttäneiden hämeenlinnalaisten tilanne oli vuonna 2020 toteutetun FinSote-tutkimuksen perusteella joko hieman parempi tai samaa tasoa kuin saman ikäisen väestön keskimääräinen tilanne koko maassa. 53,9 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki terveytensä vähintään melko hyväksi (koko maa 51,9 %).

65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista lähes kaksi kolmasosaa (63,8 %) liikkui terveystieteiden suositusten mukaan liian vähän (koko maa 65,9 %). Yli 65-vuotiaiden liikkumisen suosituksen keskiössä ovat seuraavat asiat: Lihasvoimaa, tasapainoa ja notkeutta tulisi harjoittaa ainakin kaksi kertaa viikossa. Sydämen sykettä kohottavaa liikettä eli reipasta liikkumista suositellaan ainakin 2 tuntia 30 minuuttia viikossa. Samat terveys-hyödyt saa, kun lisää liikkumisen tehoa reippaasta rasittavaksi. Tällöin liikkumisen määrän tulisi olla ainakin 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Kevytä liikuskelua tulisi kuulua päivään mahdollisimman usein. Näiden monipuolinen yhdistely edistää parhaiten terveyttä ja toimintakykyä. (UKK-instituutti 2019)

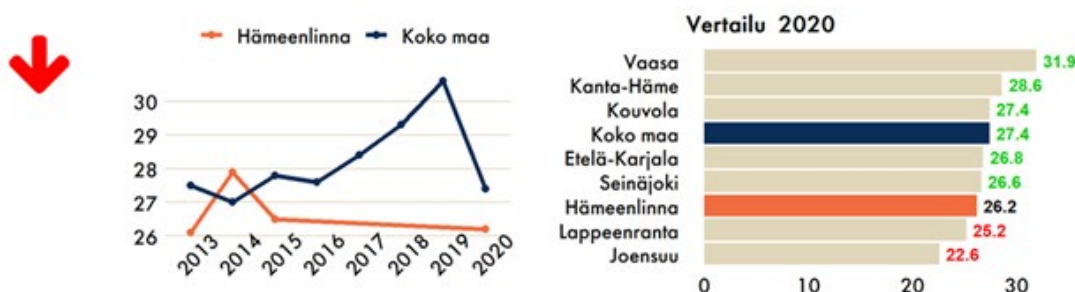

Kuva 43. Terveystieteiden suositusten mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 5529). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 63.8, Koko maa 65.9

FinSote 2020 –tutkimuksen mukaan hieman yli kolme viidesosaa (61,7 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista söi ravitsemussuositusten mukaan liian vähän kasviksia ja hedelmiä (koko maa 61,8 %). Noin kolmasosa (33,7 %) käytti liikaa alkoholia (koko maa 34,3 %).

Hieman yli puolet (50,9 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista ilmoitti, että heillä on toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi (koko maa 44,2 %).

Hieman yli neljännes (26,2 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista osallistui aktiivisesti järjestötoimintaan tms. (koko maa 27,4 %).

Kuva 44. Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Sotkanet-indikaattori 4293). Vuonna 2020 indikaattorin toteumat olivat: Hämeenlinna 26.2, Koko maa 27.4

8. Kaikki ikäryhmät

8.1. Esteettömyys

Esteettömyydellä tarkoitetaan rakennetun ympäristön ja rakennusten toimivuutta ja käytettävyyttä kaikille. Esteettömyydessä on kyse ihmisten moninaisuuden huomioon ottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömyyden suunnittelussa otetaan liikunnan esteettömyyden lisäksi huomioon esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät asiat.

Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaisen mahdollisuuden osallistua yhteiskuntaan ja tuntea itsensä osalliseksi. Esteettömän ympäristön ansiosta jokaisella on mahdollisuus asua valitsemassaan paikassa ja osallistua muun muassa työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. (Invalidiliitto.) Voidaankin sanoa, että esteettömyys koskee meitä kaikkia, ja esteettömästä ympäristöstä hyötyvät kaikki. Esteettömyyden ja saavutettavuuden tärkeys korostuu kaupunkiympäristössä etenkin väestön vanhenemisen myötä.

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat keskeinen osa yhdenvertaisuuden edistämistä, ja sitä ohjaa myös lainsäädäntö. Keskeisiä esteettömyyttä ohjaavia lakeja ovat muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) sekä EU:n saavutettavuusdirektiivi (2016/2102).

Hämeenlinnan kaupungin ensimmäinen esteettömyysohjelma ”Saavutettava ja esteetön Hämeenlinna 2025” hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa keväällä 2021. Esteettömyysohjelmassa asetettiin tavoitteet ja toimenpiteet kaupungin eri vastualueille esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi vuoteen 2025 mennessä. Esteettömyysohjelman toimenpiteiden toteutumista vuonna 2021 on arvioitu esteettömyysohjelman vuosiraportissa, joka toteutettiin toimialojen ja esteettömyysryhmän itsearviointina.

Yhteisten tavoitteiden toteutumisesta todettiin, että esteettömyys ja saavutettavuus on otettu toimintasuunnitelmaan ja ne on myös huomioitu konserniohjeen päivityksessä. Esteettömyystyö on osa ikäihmisten raadin, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston toimintaa.

Tarkastuslautakunta pitää (arviointikertomus 2020) tärkeänä valtuuston hyväksymää esteettömyysohjelmaa ja sen tavoitetta saavutettavasta ja esteettömästä Hämeenlinnasta. Se myös toteaa, että ohjelmantyon seuranta ja arviointi olisi hyvä sisällyttää osaksi tulevien vuosien tarkastuslautakuntatyötä.

Tarkastuslautakunta toteaa myös mm. lupahallinnon sähköistymisen ja sitä kautta asiainnoin joustavuuden saaneen kiitosta kuntalaisilta. Katujen ja kiinteistöjen esteettömyydestä on sitä vastoin tullut jonkin verran kritiikkiä.

Vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan 38,1 prosenttia hämeenlinnalaisista oli täysin ja 33 prosenttia jokseenkin samaa mieltä väittämän ”asuinympäristöni on esteetön” kanssa. Jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 13,7 prosenttia.

Kokemukset kaupungin tiedotuksen ymmärrettävyydestä ja saavutettavuudesta vaihtelivat hämeenlinnalaisien keskuudessa melko paljon. 44,2 prosenttia hämeenlinnalaisista koki kaupungin tiedotuksen olevan jokseenkin tai täysin ymmärrettävää ja saavutettavaa. 29 prosenttia taas oli asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä.

8.2. Päihteiden käyttö ja ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevällä päihdetyöllä ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä sekä ongelmallista rahapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja. Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) mukaan kunnan on järjestettävä asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tarpeellinen päihdetyö, jonka tarkoituksena on vahvistaa päihdeettömyyttä suojaavia tekijöitä sekä vähentää tai poistaa päihdei-

siin liittyviä terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä. Päihdetyötä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015).

A-klinikan Ehkäisevä päihdetyö koordinoi Hämeenlinnan, Hattulan ja Janakkalan seudun ehkäisevää työtä. A-klinikka on toteuttanut vuodesta 2015 lähtien vuosittain Hämeenlinnan seudun päihdekyselyn, jossa selvitetään päihteisiin liittyviä asenteita ja päihteiden käyttöä. Uusimman, vuoden 2020 päihdeasennekyselyn tuloksista on raportoitu keväällä 2021 laajassa hyvinvointikertomuksessa, joka on luettavissa kaupungin verkkosivuilla. Seuraava päihdekysely toteutetaan syksyllä 2022.

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan 30,2 prosenttia hämeenlinnalaisista käyttää alkoholia liikaa, mikä on hieman vähemmän kuin koko maassa (31,2 %).

Hämeenlinnan vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan 78,2 prosenttia hämeenlinnalaisista oli käyttänyt alkoholiuomia viimeisen 12 kuukauden aikana. 54,2 prosenttia hämeenlinnalaisista ei juo itseään koskaan humalaan ja 35,8 prosenttia kertoo juovansa itsensä humalaan korkeintaan noin kerran kuukaudessa.

Tupakan ja nuuskan käytössä on tapahtunut hämeenlinnalaisten keskuudessa myönteistä kehitystä vuodesta 2020 vuoteen 2021. HYTE-kyselyn mukaan vuonna 2021 5,4 prosenttia hämeenlinnalaisista tupakoi päivittäin ja 4,3 prosenttia satunnaisesti. Vuotta aiemmin vastaavat luvut olivat 11,4 % ja 5,8 %. Sähkötupakkaa käytti satunnaisesti tai päivittäin vuonna 2021 1 prosentti hämeenlinnalaisista (vuonna 2020 1,3 %). Nuuskaavien osuus oli 3,5 prosenttia (vuonna 2020 5,5 %) ja kannabista käyttävien 0,8 prosenttia (vuonna 2020 2,4 %).

8.3. Turvallisuus

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan hämeenlinnalaiset kokevat päivittäisen elämänsä turvallisemmaksi kuin ihmiset koko maassa keskimäärin. 20 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista lähes kolme neljästä (72,1 %) kokee päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi (koko maa 69,8 %).

Hämeenlinnan HYTE-kyselyn 2021 tulosten mukaan noin kaksi kolmasosaa (65,6 %) hämeenlinnalaisista koki asuinalueensa täysin turvalliseksi, kun vuonna 2020 vastaava osuus oli 54,1 prosenttia. Jokseenkin turvalliseksi asuinalueensa koki vuonna 2021 hieman yli neljäsosa (27,6 %) hämeenlinnalaisista (vuonna 2020 38,3 %).

HYTE-kyselyn mukaan vuonna 2021 kaksi kolmasosaa (66 %) hämeenlinnalaisista koki jokapäiväisen ympäristönsä täysin ja hieman yli neljäsosa (28,2 %) jokseenkin turvalliseksi (yhteensä 94,2 %). Tilanne on parantunut vuodesta 2020, jolloin vastaavat luvut olivat 51,6 % ja 41,3 % (yhteensä 92,9 %).

Hämeen poliisin tietoon tuli vuonna 2021 noin 32 500 rikoslakirikosta. Määrä on 9,8 prosenttia pienempi kuin edellisvuonna. Kaikkien Hämeen poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä laski noin 29 prosenttia. Suurin osa rikoslain ulkopuolella olevista rikkomuksista muodostuu liikenne rikkomuksista, tieliikenteen sosiaalilainsäädännön rikkomisesta ja ajoneuvorikkomuksista.

Merkittävä lisäys poliisin tietoon tulleissa epäillyissä rikoksissa on seksuaalirikoksissa. Määrä kasvoi edellisvuodesta 27 prosenttia. Syynä tähän ehkä on, että kynnys ilmoittaa rikoksista on laskenut. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä säilyi kokonaisuutena ennallaan, niitä tuli tietoon noin 2100. Koronavuoden rajoitukset ovat näkyneet ravintola- ja katupahoinpitelyiden vähentymisenä, mutta toisaalta kotihäiriöhälytykset ovat lisääntyneet. (Hämeen poliisi)

Hämeen poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnan ja Hämeenlinnan nuorisotoimen kuukausipalaverissa syksyllä kävi ilmi, että Goodmanin käytävillä nuoriso aiheutti lähes päivittäin häiriöitä, joihin järjestyksenvalvojen oli puututtava.

Yhteispalaverissa lähdettiin miettimään, miten tilannetta voisi parantaa ja pelisääntöjä luoda. Yhtenä keinona päädyttiin kokeilemaan tehostettua valvontaa, jossa järjestyksenvalvojat, nuorisotoimi ja poliisi jalkautuvat yhdessä rajatun ajan kauppakeskukseen. Valvonta piti sisällään aktiivista jalkautumista kauppakeskukseen ja keskustelua nuorison kanssa yhdessä järjestyksenvalvojen ja nuorisotoimen kanssa.

Tiivistettynä tehovalvonta toimi kaikin puolin todella hyvin, ja yhteistyö sujui loistavasti. Nuoret osasivat käyttäytyä paremmin ja G-nurkka sai enemmän kävijöitä. Kauppakeskuksen yleinen siisteys nuorison tavallisilla oleskelupaikoilla parani huomattavasti ja asiakaspalautteet nuorison oleskelusta ja huonosta käytöksestä vähenivät. Kaikki tahot olivat tyytyväisiä tehovalvonnan vaikutuksiin kauppakeskuksessa. (Matti Koski 25.2.2022)

Kuntien katuturvallisuutta mitataan Poliisin laatiman katuturvallisuusindeksin perusteella. Indeksi lasketaan valikoitujen rikosnimikkeiden avulla, joita ovat muun muassa eriaisteiset pahoinpitelyt, ryöstöt ja rattijuopumukset. Mitä suurempi luku on, sitä parempi katuturvallisuus kunnassa on indeksin perusteella. Hämeenlinnan katuturvallisuusindeksi oli vuoden 2021 tammi-elokuussa 120, kun luku oli samalla ajanjaksolla vuonna 2020 110. Hämeenlinnan katuturvallisuus on siis parantunut vuodesta 2020 vuoteen 2021. Hämeenlinna on toinen Lappeenrannan jälkeen. (Hämeen poliisi)

FinSote-tutkimuksen mukaan 2,7 prosenttia 20 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista on joutunut vuonna 2020 lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi, mikä on hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin (3,1 %).

8.4. Rakennetun ympäristön ja luonnon vaikutus hyvinvointiin

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen tulosten mukaan 85,1 prosenttia hämeenlinnalaisista oli tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin, mikä on hieman koko maata parempi tulos (83,3 %).

Luonnossa oleskelu ja liikkuminen lisäävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Vaikutukset ilmenevät muun muassa verenpaineen alenemisena ja sydämensykkeen tasoittumisena. Luonnon elvyttävä vaikutus ilmenee, kun lähiviheralueita käytetään vuositasolla yli viisi tuntia kuukaudessa tai kun kaupungin ulkopuolisilla luontokohteilla käydään kahdesta kolmeen kertaan kuukaudessa. Kaupunkien ulkopuoliset luontokohteet vaikuttavat mielialaan tehokkaammin kuin kaupunkien viheralueet. Luonnon elvyttävien vaikutusten kannalta on tärkeää, että riittävän isoja esteettisesti viehättäviä luontoalueita sijaitsee lähellä asutusta. Tutkimusten mukaan ulkoilukäynnit vähenevät sitä enemmän mitä kauempana ulkoilualueet sijaitsevat. (Luke, luonnonvarakeskus, www.luke.fi)

Koronapandemian myötä ihmisten liikkuminen luonnossa on lisääntynyt. Tämä näkyy Hämeenlinnassa esimerkiksi siinä, että nuotiopaikkojen polttopuiden kulutus on kasvanut huomattavasti sekä paikoin polkureitien lisääntyneenä kulutuksena.

Hämeenlinnalaisista noin 97 prosenttia asuu alle 300 metrin päässä lähivirkistysalueesta.

Vuosittain Hämeenlinnan kaupunki tekee lähiliikuntapaikkoihin liittyviä uudis- ja perusparannuksia. Vuonna 2021 toteutettiin kehittämistoimenpiteitä Tervaniemen ulkoilualueelle parantamalla pysäköintialueen järjestyttä, uudistamalla leikkipaikka ja rakentamalla uusi kota. Ahveniston uimarannalle rakennettiin uusi leikkipaikka, kauppatorille toteutettiin torijää ja Ahveniston moottoriradalla säilöttiin lunta, jonka avulla hiihtokausi voitiin avata ennen luonnon lumia.

Hämeenlinnan kaupunki sai vuodelle 2021 useita valtion avustuksia koskien kansallista kaupunkipuistoa, ulkoilu- ja virkistysalueita sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Hankerahoilla kunnostettiin Ahvenistolla polkureittejä hakettamalla sekä parantamalla viitoituksia. Aulangolla myös parannettiin Sibeliuksen metsässä polkuja ja tehtiin yksi uusi pieni opastettu polkuteemareitti. Reittejä ja niihin liittyviä rakenteita, kuten pitkospuita ja siltoja, kunnostettiin myös Taruksen retkeilyalueella sekä Hämeen Ilvesreitillä.

Kansallinen kaupunkipuisto täytti 20 vuotta vuonna 2021. Suomen ensimmäinen ja maailman toinen kaupunkipuisto perustettiin Hämeenlinnaan vuonna 2001. Kansallisten kaupunkipuistojen tavoitteena on säilyttää kaupunkiluontoa ja rakennettua kulttuuriympäristöä laajana, eheänä kokonaisuutena toimien kaupunkilaisten olohuoneena. Maankäyttö- ja rakennuslaissa on määritelty, että kansallisen kaupunkipuiston tulee olla kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokas kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut. Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto sisältää Vanajaveden rantoineen, Linnanpuiston kaupunkilaisten olohuoneeksi, ja historiallisia puistoja, kuten Kaupunginpuiston ja satumaisen Aulangon. (kansallisetkaupunkipuistot.fi)

Asumisterveyden valvonnassa on toteutuneet tarkastusmäärät saatu pysymään hyvällä tasolla, vaikka yhteydenottomäärät ovat lisääntyneet korona-aikana. Muiden viranomaisten (ikäihmistenpalveluiden, lastensuojelun, eläinsuojelun ja paloviranomaisen) kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys on korostunut.

Hämeenlinna on osallistunut Säteilyturvakeskuksen Sosiaalihuollon toimintayksiköiden radonvalvontahankkeeseen 2019–2021, jossa selvitettiin asukkaiden altistumista radonille. Projektin aikana mittauksen tarvetta selvitettiin. Osassa kohteita radon oli mitattu kattavasti, osassa radon mittauksia oli tehty, mutta ei riittävän kattavasti, osa ilmoitti tekevänsä mittauksia myöhemmin ja osassa kohteista ei ollut mittausvelvoitetta. Terveystensuojeluviranomaisen tehtävänä on varmistaa, että kaikki toimintayksiköt ovat huolehtineet radonmittausvelvoitteestaan.

Vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan yli kaksi kolmasosaa (68,3 %) hämeenlinnalaisista koki, että sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat heidän arkensa hoitamisen. Vuonna 2020 vastaava osuus oli 58,5 %.

Hengitettävien hiukkasten ja typen oksidien pitoisuuksista määritetyn ilmanlaatuindeksin avulla kuvattuna Hämeenlinnan keskustan ilmanlaatu oli vuonna 2021 suurimman osan aikaa hyvää (93,07 % tunneista) tai tyydyttävää (5,83 % tunneista). Välttävää ilmanlaatu oli 0,96 % ja huonoa 0,14 % tunneista. Ilmanlaatu oli huonoa yhteensä 12 tunnin ajan vuonna 2021.

Hämeenlinnan vuoden 2021 HYTE-kyselyn mukaan 44,7 prosenttia hämeenlinnalaisista kokee epävarmuutta tulevaisuudesta ilmastonmuutoksen takia. Luku on noussut vain hieman vuodesta 2020 (44,2 %). Eniten epävarmuutta kokevat alle 35-vuotiaat: heistä yli puolet (52 %) kertoi kokevansa epävarmuutta tulevaisuudesta ilmastonmuutoksen takia. Seuraavaksi eniten epävarmuuden kokemuksista raportoivat 55 vuotta täyttäneet (43,7 %). Vähiten ilmastonmuutoksen aiheuttamaa epävarmuutta tulevaisuudesta kokevat siis HYTE-kyselyn mukaan 35–54-vuotiaat, vaikkakin tästäkin ikäryhmästä osuus oli yli kolmannes (37 %).

Kyselyyn vastanneista 47,4 prosenttia kokee, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Osuus on kasvanut vuodesta 2020, jolloin se oli 39,2 %. Eniten mahdollisuuksia näkevät alle 35-vuotiaat eli ikäryhmä, joka myös kokee eniten epävarmuutta tulevaisuudesta ilmastonmuutoksen takia (48 %).

8.4.1. Asumisen ja asuinympäristön merkitys toimintakykyyn ja hyvinvointiin

Ikääntyvän väestön toimintakykyä ja hyvinvointia mietittäessä asunnon ja asuinympäristön merkitystä ei välttämättä vielä hahmoteta. Kuitenkin hyvää elämää kuvataan usein kodin kautta. Kun koti ja asuinympäristö tukevat toimintakykyä ja mahdollistavat pidemmän hyvinvoinnin jokaisen itsevalitsemassa asuinympäristössä, mielekkään elämän mahdollisuudet lisääntyvät. Tällöin korostuu ikäystävällisen asumisen suunnittelu ja toteuttaminen.

Hämeenlinnassa varaudutaan ikäihmisten lukumäärän kasvaessa ikäystävällisen asumisen tarpeiden lisääntymiseen. Erityisesti panostetaan vetovoimaiseen asumiseen ja ikäystävällisen asumisen ja asuinympäristöjen toteuttamiseen. Hämeenlinnassa ikääntyvän väestön tulevaisuuden asumista mietitään laajana yhteistyönä asukkaiden kanssa. Samoin kaupungin toiminnassa selkiytetään asumisen suunnittelun, toteuttamisen ja asumiseen liittyvien informointitarpeiden malleja. Lisäksi Hämeenlinnassa panostetaan siihen, että ikäihmisillä

on mahdollisuus asua ja elää samassa asuinympäristössä elämänsä loppuun saakka palveluiden joustassa yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Hämeenlinnan kaupunki on saanut sekä ympäristöministeriöltä että sosiaali- ja terveysministeriöltä rahoitusta näitä asioita edistäviin hankkeisiin. Ympäristöministeriön rahoituksella on käynnistetty hanke ”Meikä asuu missä haluaa: prosessit sisältävä työkalupakki kunnille varauduttaessa elinvoimaisen ja ikäystävällisen asumisen tulevaisuuteen erilaisilla asuinalueilla, taajamissa ja pitäjissä”. Sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella on käynnistetty hanke ”Pysyvä koti – muuttuvat palvelut”. Hankkeet päättyvät vuoden 2022 lopussa (Katariina Välikangas 8.2.2022)

8.5. Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuri ja taide parantavat ihmisen elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvinvointia ja voivat osaltaan vähentää yksinäisyyttä ja edistää yhteisöllisyyttä. Lisäksi kulttuuripalvelut lisäävät sivistystä, henkistä kasvua, elinikäistä oppimista ja kansalaisvalmiuksia, tuovat viihtyisyyttä asuinympäristöön ja edistävät osallisuutta (THL 2021). Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) edellyttää kuntia edistämään kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa.

Vuonna 2021 kulttuuritilaisuuksiin osallistumista vähensivät koronan takia asetetut kokoontumisrajoitukset. HYTE-kyselyn vastaajista kuitenkin yli puolet ilmoitti osallistuneensa ryhmämuotoisiin kulttuuritilaisuuksiin esim. käyneensä konsertissa, teatterissa tai näyttelyssä. Osallistuminen oli hieman aktiivisempaa oman elämänlaatunsa hyväksi kokevien keskuudessa (naiset 64 % ja miehet 53 %) kuin hyvinvointinsa heikoksi kokevien kohdalla (naiset 50 % ja miehet 44 %).

TEAvisarin mukaan Hämeenlinnassa kirjastot ovat hyvin saavutettavissa, ja tulos on koko maan keskiarvoa parempi. Vuonna 2020 kirjastossa järjestettävien tilaisuuksien määrä väheni koronarajoituksista johtuen olleen 131 (2019: 318). Kokonaislainaus- ja lainaajamäärät ovat vähentyneet vuodesta 2019 vuoteen 2020 oletettavasti osin koronavirusepidemiasta johtuneiden rajoitusten vuoksi. Lainaajien määrä oli yhteensä 22 555 (2019: 24 271) ja kokonaislainausmäärä oli 806 614 (2019: 1 049 495). (tilastot.kirjastot.fi). Keskimäärin kirjastokäyntejä on vuodessa 4,5 asukasta kohden (TEAvisari).

Hämeenlinnassa kunnan kulttuuripalveluja tuottavat lastenkulttuurikeskus ARX, Hämeenlinnan kaupungin museo ja Hämeenlinnan taidemuseo. Museot ovat kunnassa elinvoimaisen kulttuurin ja matkailun vetonauvoja kunnan ulkopuolelta tuleville, mutta paikallisesti ne ovat merkittäviä kuntalaisten kulttuurihyvinvointia edistäviä toimijoita. Hyvinvoinnin edistämisen roolia vahvistettiin vuonna 2021 erilaisilla kehittämishankkeilla. Kulttuurikasvatusta edistävästä toimenpiteistä Hämeenlinna on saanut TEAvisarissa täydet pisteet.

Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan hämeenlinnalaisista 4.–5.-luokkalaisista 76,5 prosenttia, 8.–9.-luokkalaisista 49 prosenttia, lukiolaisista 60,2 prosenttia ja ammattikoulun opiskelijoista 32 prosenttia harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa.

TEAvisarin mukaan Hämeenlinnassa järjestetään kulttuuritoimintaa työttömille, opiskelun tai työelämän ulkopuolella oleville nuorille, erilaisissa laitoksissa asuville sekä paljon sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitseville kotona asuville ikäihmisille. Matalan kynnyksen kulttuuripalvelua on esimerkiksi kirjaston kotipalvelu, joka tuo kirjastoaineistoja kotiin niille, jotka eivät ikänsä tai terveydentilansa vuoksi pääse aineistoa itse noutamaan.

Hyvinvointieroja on vuonna 2021 pyritty lieventämään ottamalla käyttöön Kaikukortti, jolla kannustetaan kaikkein heikoimmassa taloudellisessa tilanteessa olevia kulttuurin pariin. Vuoden 2021 HYTE-kyselyn avoimissa vastauksissa perhe ja ystävät, liikunta ja luonto ohittavat kulttuurin hyvinvoinnin edistäjänä, mutta myös kulttuuri saa paljon mainintoja ja tarjonnan uudelleen avautumista kaipaavia kommentteja.

8.6. Järjestöt terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä

Vuonna 2020 toteutetun FinSote-tutkimuksen mukaan 28,5 prosenttia hämeenlinnalaisista osallistuu aktiivisesti järjestötoimintaan, mikä on hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin (24,7 %).

Kanta-Hämeen yhdistyskyselyyn 1/2022 vastasi yhteensä 152 yhdistystä, joista 76 ilmoitti järjestävänsä toimintaa Hämeenlinnassa. Tämän raportin tiedot koskevat näiden yhdistysten vastauksia. Kyselyyn vastasi sekä pieniä että suurempia yhdistyksiä, ja yleisin toimiala oli sosiaali- ja terveysala (34 %). Osa vastauksista on yhdistysten tekemiä arvioita, koska kaikkia kysyttyjä tietoja ei tilastoida ja kyselyn ajankohta oli aikainen (alkuvuosi).

Kuva 45. Yhdistyksen pääasiallinen toimiala. Pylväsdiagrammi yhdistysten pääasiallisesta toimialasta. Kolme yleisintä toimialaa ovat sosiaali- ja terveysala (26 yhdistystä), liikunta ja urheilu (11 yhdistystä) sekä kylä-, kotiseutu- ja asukastoiminta (9 yhdistystä).

8.6.1. Yhdistysten toiminnan toteuttajat

Kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä työskenteli yhteensä 1 696 vapaaehtoista ja he tekivät yhteensä 88 014 tuntia vapaaehtoistyötä. Keskimäärin yhdistystä kohden tämä teki n. 32 vapaaehtoista ja vapaaehtoistyön tunteja kertyi 1 419 tuntia yhdistystä kohden.

Vapaaehtoistoiminnan määriä yhdistykset tilastoivat tai keräävät eri tavoin tai ei ollenkaan. Tämä näkyi mm. siinä, etteivät kaikki pystyneet vastaamaan tai arvioimaan yhdistyksessä toteutuvaa vapaaehtoistyötä. Pienemmissä yhdistyksissä kaikki toiminta tapahtuu vapaaehtoistyönä ja sen laskeminen tai määrittäminen voi olla hankalaa.

Kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä työskenteli 105 kokoaikaista työntekijää ja 198 osa-aikaista tai tunti-työntekijää. Heidän lisäksi yhdistyksissä työskenteli 25 palkkatuettua työntekijää, 105 kuntoutuvaa työtoimijaa, 59 työkokeilijaa, 89 opiskelijaharjoittelijaa ja 72 muuta toteuttajaa.

8.6.2. Osallistujat ja kohderyhmä

Kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä osallistumiskertoja kertyi yhteensä 202 134. Keskimäärin yhdistystä kohden tämä teki 3 158 osallistumiskertaa.

Vuosi 2021 oli yhdistysten toiminnan kannalta erityisen haasteellinen koronasta johtuvien rajoitusten ja muutuvien linjausten vuoksi. Kohtaaminen, ryhmämuotoinen toiminta ja yhdessä tekeminen ovat yhdistysten toiminnan ydintä, ja sen toteuttaminen ei ollut mahdollista normaalisti.

Kyselyyn vastanneista yhdistyksistä 38 valitsi pääasialliseksi kohderyhmäkseen kaikki ikäryhmät ja 27 aikuiset. 12 yhdistystä valitsi lapset, 14 nuoret ja 16 ikäihmiset. Neljä yhdistystä vastasi "jokin muu".

Kyselyn vastauksissa painottui yhdistysten ennaltaehkäisevä rooli, mikä onkin jo tunnistettu yhdistysten vahvuudeksi. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen painottui (64 %) terveille ihmisille kohdennettuun toimintaan.

Kuva 46. Hyvinvointityön kohdentuminen. Pylväsdiagrammi yhdistysten tekemän hyvinvointityön kohdentumisesta. Terveille ihmisille kohdistuva toiminta: 44 yhdistystä, riskiryhmille, oirehtiville tai sairauden/tuen tarpeen alkuvaiheessa oleville kohdistuva toiminta: 17 yhdistystä, sairauden/vamman varsinainen hoito tai kuntoutus tai työ-, opiskelu- ja toimintakyvyn palautukseen liittyvä toiminta: 7 yhdistystä, jokin muu: 17 yhdistystä.

8.6.3. Toiminta ja hyvinvoinnin edistäminen

Kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä suurin toimintamuoto oli tapahtumat ja tilaisuudet, joita järjesti 68 % yhdistyksistä. Toiseksi suurin toimintamuoto oli vapaaehtoistoiminta 54 % ja kolmanneksi liikuntatoiminta 41 %.

Toimintamuodot

- 52 Tapahtumat ja tilaisuudet
- 41 Vapaaehtoistoiminta
- 31 Liikuntatoiminta
- 30 Virkistystoiminta
- 27 Ryhmä- ja kerhotoiminta
- 26 Asiantuntijatoiminta
- 25 Koulutukset ja kurssit
- 24 Kulttuuri- ja taidetoiminta
- 24 Tiedotus, viestintä ja markkinointi, avoin kohtaamispaikka-, kahvila tai olohuonetoiminta
- 22 Luontoympäristöön kytkeytyvä toiminta
- 22 Vertaistoiminta ja vertaistuki
- 21 Vierailut ja retkitoiminta
- 19 Keskusteluapu ja tuki
- 19 Neuvonta ja ohjaus (yksilö tai ryhmämuotoinen)
- 17 Vaikuttaminen (esim. edunvalvonta)
- 13 Kansalaistaitojen vahvistaminen
- 12 Kilpailu ja joukkue-toiminta
- 8 Turvallisuus ja valmiustoiminta
- 7 Tuki (ruoka-apu, materiaallinen apu, rahallinen apu)
- 6 Kuntouttava työtoiminta tai kuntoutus
- 6 Jokin muu
- 5 Kriisiauttaminen
- 2 etsivä tai löytävä työ
- 2 Lastenhoitoapu
- 2 Päivätoiminta
- 1 Omaishoitajalomitus
- 0 Sopeutumisvalmennus

Vastaajien määrä 76, valittujen vastausten lukumäärä 489

Kyselyyn vastanneiden yhdistysten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä painottui vapaaehtoistoiminta (66 %), mielekäs tekeminen ja harrastaminen (64 %) sekä yhteisöllisyys (59 %). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen rahoitus tuli jäsenmaksuista (81 %), yhdistyksen varainhankinnan (55 %) ja kunnan järjestöavustuksen (39 %) kautta.

8.6.4. Tärkein tehtävä tulevaisuudessa

Yhdistysten toiminnan tulevaisuuden suurimmaksi haasteeksi osoittautui kyselyssä vapaaehtoisten vähyys tai vaikeus saada uusia mukaan toimintaan. Tämän valitsi 68 % yhdistyksistä. Toiseksi tuli koronapandemia (59 %) ja julkisten avustusten väheneminen (50 %).

Kyselyyn vastanneista yhdistyksistä 39 % oli kiinnostunut tuottamaan palveluja tulevaisuudessa kunnille tai hyvinvointialueelle tulevaisuudessa. Lisäksi vaihtoehdon ”ehkä” valitsi 31 % vastaajista. Palvelujen tuottamisesta ei ollut kiinnostunut 30 % kyselyyn vastanneista yhdistyksistä.

Yhdistysten tärkein tehtävä tulevaisuudessa:

”Meidän yhdistyksemme tehtävä on lisätä asukkaittemme yhteisöllisyyttä ja osallisuutta ja viihtymistä alueellamme.”

”Täydentää julkista palvelutarjontaa, tarjota vertaistukea ja mahdollisuuden vapaaehtoistyöhön.”

Poimintoja, miksi ollaan mukana yhdistystoiminnassa:

”Yhdistyksen arvot ja työn merkityksellisyys sekä ainutlaatuisuus.”

”Mielekäs harrastus, joka tuo onnistumisen iloa ja mahdollisuus kehittää itseään laulajana. Yhteisöllisyys. Esiintyminen ja vuorovaikutus yleisön kanssa.”

8.7. Seurakunnat ja diakoniatyö

Hämeenlinnan seurakuntayhtymän muodostavat Hauhon, Hämeenlinna-Vanajan, Kalvolan ja Lammin paikallisseurakunnat. Vuonna 2021 Hämeenlinna-Vanajan seurakuntaan kuului 37 643 jäsentä.

Vuonna 2021 Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniatyöntekijät kohtasivat 3410 asiakasta. Kasvu on huomattava seurakunnan toiminta-alueella ja määrä kasvoi lähes puolella koronavuosina.

Diakoniatyö painottui yksilökohtaamisiin, joita oli ensimmäisenä koronavuonna 2020 jopa 34 % edellisvuotta enemmän. Kohtaamisten määrät kasvoivat merkittävästi kaikissa ikäryhmissä ja perherakenteissa nuorista aikuisista alkaen, mutta määrällisesti eniten apua hakivat yksin asuvat työikäiset ihmiset.

Muutokset ihmisten arjessa näkyivät diakoniatyössä koronapandemian alkumetreiltä lähtien. Diakoniatyöntekijät raportoivat ihmisten kokemasta avuntarpeesta: ahdistuksesta, epävarmuudesta, pelosta, yksinäisyydestä, mielenterveysongelmista ja perheiden haasteista.

Ruoka-avustaminen palasi yhteisöruokailuista ruokakasseihin koronapandemian takia. Ruoka-avun tarve kasvoi lomautusten, etäkoulujen ja muiden taloudellisten muutosten takia.

Hämeenlinnan seudulla toimiva Hyvän Tahdon Ruokajakeluverkosto järjesti ruoka-apua, ruokailuja ja ruokajakelua vähävaraisille. Ruokajakeluverkostolla on useita auttamispisteitä Hämeenlinnan alueella. Verkos-

tossa on mukana suuri joukko hämeenlinnalaisia organisaatioita ja valtaosa kaupoista.

Perheystävä-malli yhdessä lapsityön kanssa saatiin käyntiin Lintukodossa Jukolan alueella. Vahvasta eri tahojen yhteistyöstä syntyi Haukkaa ja Hengaa -toimintaa, joka palveli erityisesti Jukolan lähialueiden asukkaita. Toinen merkittävä saavutus oli Ikäihmisten parhaaksi -hanke. Lahjoitusvarojen avulla voitiin myöntää taloudellista tukea yli kahdeksallekymmenelle vähävaraiselle ikäihmiselle. Avustuksia myönnettiin jokapäiväisiin elinkustannuksiin ja virkistytymiseen.

Vapaaehtoistyön kehittäminen Vapaaehtoiskeskus Pysäkin kanssa ei toteutunut koronaepidemian vuoksi, eikä ikäihmisille suunnattua toimintaa ja vapaaehtoistytöä voitu toteuttaa koronaan liittyvien rajoitusten takia. (Diakoniatyöntekijä Katja Lahti 24.2.2022)

8.8. Osallisuus

Hyvinvoinnin kannalta on olennaista, että kunnassa on tapahtumia ja vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia ja että kaupunkilaiset saavat osallistua kunnan kehittämiseen. Koronavuosi on koetellut tapahtumatarjontaa, mistä johtuen kohtaamisia on ollut tavallista vähemmän. Rajoitukset ovat vaikuttaneet tilaisuuksiin, kaikkiin ryhmätoiminnan järjestämissiin, harrastuksiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen yleensä. Vuoden 2021 HY-TE-kyselyssä käy ilmi, että perheettömät ja muut yksin asuvat ovat entistä enemmän yksin, kun harrastukset ja sosiaaliset kohtaamiset ovat olleet tauolla.

Hämeenlinnassa on kehitetty kuntalaisten osallistamista ja vaikuttamismahdollisuuksia valtuustokaudella 2017–2021 asetettujen seitsemän tavoitteen kautta. Osallisuuden edistämistä toteutettiin poikkihallinnollisesti ja tavoitteiden toteuttamista seurattiin Osallisuuden edistämisen työryhmällä.

1. Vahvistetaan ja kehitetään kaupunginjohtoon näkyvyyttä ja keskusteluyhteyttä asukkaiden kanssa
2. Pilotimme osallistavan budjetoinnin käyttöönoton
3. Tilojen avaamisen ja varausjärjestelmän kehittäminen
4. Kehitetään ja uudistetaan järjestöavustusjärjestelmien kriteerit ja toimintamallit sekä minipilotin seuraava vaihe
5. Arvostamme jokaista kohtaamista: kehitämme henkilöstön ja päättäjien osaamista
6. Palautejärjestelmän kehittäminen
7. Kumppanuussopimuksella mahdollistetaan kansalaisten talkootoimintaa.

Onnistumiset vuodelta 2021 on raportoitu KH 21.2.2022

8.8.1. Osallisuus lisää hyvinvointia

Harrastusmahdollisuuksien tuottamisessa avainasemassa ovat järjestöt, joita kaupunki myös tukee avustuksilla. Avustuksia myönnettiin kaupungilta järjestöille ja muille toimijoille 244 874 euroa 170 hakijalle. Avustuksista 87 oli minipilotti-avustuksia ja 83 oli yhdistyksille myönnettyjä harkinnanvaraisia avustuksia. Minipiloteista pystyttiin toteuttamaan 78 ja järjestöistä 76 pystyi ottamaan avustuksen vastaan. Lähes joka kymmenes hakijoista joutui peruuttamaan suunnitellun toiminnan.

8.8.2. Osallisuuskysely

Vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta kysyttiin viiden kunnan yhteisessä Avoin kunta – toiminnan strateginen uudistaminen asukas keskiössä –hankkeessa toteutettiin aikuistuville nuorille (16–29-v) ja toisen asteen opiskelijoille (66 vastaajaa) sekä koko kaupungin henkilökunnalle (45 vastaajaa Hämeenlinnassa). Nuoret katsoivat parhaaksi osallistamisen tavaksi erilaiset äänestykset, sähköiset kyselyt ja henkilökohtaiset tapaamiset ja henkilökuntakyselyssä vastaajat halusivat kuulla palvelujen kehittämisessä nimenomaan lapsia

ja nuoria ja yleensä asukkaita.

8.8.3. Osallistava budjetointi

Hämeenlinnassa on toteutettu osallistavaa budjetointia 8.-luokkalaisten demokratiakasvatuksen yhteydessä. Nuoret ovat saaneet ehdottaa hankkeita, joista nuorten Huippukokous on äänestänyt lopulta toteutukseen etenevät ideat. Kaupunki on myös lisännyt kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua hankkeiden ja palvelujen suunnitteluun. Vuonna 2021 kuntalaiset pääsivät osallistumaan ikäihmisten tulevaisuuden asumisen suunnitteluun ja äänestämään Hämeenlinna taskussa -sovelluksen avulla kahdesta mahdollisesta erilaisesta asema-kaavasta mieleistään.

Vähävaraisten osallistamista on helpotettu esimerkiksi ikäihmisten liikuntakortilla sekä kokeilemalla vähävaraisten osallistumismahdollisuuksia helpottavaa Kaikukorttia. Korteja on myönnetty työttömille, lastensuojelun, aikuissosiaalityön ja seurakunnan diakonian asiakkaille.

Vuoden 2021 kuntavaaleissa 53,1 prosenttia äänioikeutetuista hämeenlinnalaisista käytti äänioikeuttaan (koko maa 55,1 %). (Tilastokeskus)

9. Lautakuntien vuoden 2021 hyvinvointitavoitteiden toteutuminen

Hämeenlinnan yksi kolmesta strategisesta päämäärästä on olla hyvinvointia edistävä kaupunki, jossa on aktiiviset kansalaiset. Tavoitteeseen pääsemiseksi valtuusto on asettanut kolme tavoitetta: hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät, hämeenlinnalaiset ovat aktiivisia vapaa-ajallaan edistäen terveyttä ja hyvinvointia ja oikein mitoitettut peruspalvelut vastaavat kuntalaisten tarpeisiin. Näiden tavoitteiden toteutumisesta valtuustokaudella on arvioitu laajassa hyvinvointikertomuksessa 2017–2021.

Lautakunnat ovat valinneet itselleen hyvinvoinnin edistämiseksi painopisteet vuodelle 2021, joiden avulla strategian hyvinvointitavoitteita on viety käytäntöön vuonna 2021.

9.1. Lautakuntien painopisteiden toteutuminen vuonna 2021

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Tavoite	Mittari	Onnistumisen arviointi
Laadukkailla lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluilla ennaltaehkäistään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua	Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen asiakastyytyväisyys on 1–5 asteikolla vähintään 4.	Toteutui: Varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyys oli 4,3.
	Oppilashuollon palveluihin pääsee viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun oppilas on tätä pyytänyt.	Toteutui osittain: Oppilashuollon palveluihin pääsyajat: 0 – 7 pv 74 % 8 – 14 pv 8,8 % yli 14 pv 17,2 %
	Varhaiskasvatuksessa 40 % kasvattajan vuorovaikutuksesta suhteessa lapseen on vastaanottavaa, osallistuvaa tai tavoittelevaa. (Kehittävä palaute v. 2018 37 %)	Toteutui: Varhaiskasvatuksessa mittari: "kasvattajan vuorovaikutus suhteessa lapseen on vastaanottavaa, osallistuvaa tai tavoittelevaa" oli noussut ol- len 50,1 %

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Tavoite	Mittari	Onnistumisen arviointi
	MOVE!-testien tulokset ovat keskimäärin yli valtakunnan keskitason.	Ei toteutunut: Fyysisen toimintakyvyn kokonaistulos: Tulos ilmaisee prosenttiosuuden oppilaista, joiden fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Koko maa HML 5. luokka 38% 39% 8. luokka 41% 46%
	Ohjaamon kävijämäärä on keskimäärin 300 kuukaudessa ja ryhmätoiminnoissa olevien eri nuorten määrä on 70 vuodessa.	Ei toteutunut: Ohjaamon kävijämäärä oli keskimäärin 100 kuukaudessa, ryhmätoiminnoissa mukana 30 eri nuorta. Tavoitetta ei saavutettu koronapandemian kokoontumisrajoitusten johdosta.
	Koko ikäluokka saa perusopetuksen päättötodistuksen ja jatko-opiskelupaikan.	Toteutui: Yksi oppilas jatkaa yhdeksännellä luokalla.
Asiakkaan palvelupolut varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen rakennetaan sujuviksi	Oppilaaksi oton kriteerit ovat yhteneväiset esiopetuksessa ja perusopetuksessa.	Ei toteutunut
Lapsille ja nuorille taataan terveelliset ja turvalliset tilat	Päätetyt investointihankkeet etenevät aikataulussa.	Toteutui: Päätetyt investointihankkeet ovat edenneet aikataulussa.
	Yksiköillä on ajantasaiset turvallisuussuunnitelmat, joiden mukaan on harjoiteltu.	Toteutui

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Tavoite	Mittari	Onnistumisen arviointi
Nuorten työllistymistä tukevat palvelut ovat laadukkaita ja helposti saavutettavissa.	Kuntakokeilun yhteydessä toteutetaan nuorille laadullinen palautekysely.	Toteutui osittain: TEM on lähettänyt kyselyitä, mutta niihin on osallistunut suppea joukko. Työllisyyden vaikutuksia seurataan kaikissa palveluissa ja mm. positiiviset siirtymät (työhön ja koulutukseen) ovat toteutuneet erittäin hyvin.

Onnistumiset vuonna 2021:

- Palvelujen laadukas järjestäminen ja nopea reagointi vaativissa pandemian olosuhteissa
- investointien eteneminen: Vuorentaan koulun ja Lyseon koulun valmistuminen
- kaupunki sai koronarahoituksia ja pystyi tarjoamaan tukipalveluja lapsille ja nuorille
- hybridiopetuksen järjestäminen
- laajentuneen oppivelvollisuuden järjestäminen yhdessä toisen asteen koulutuksen kanssa
- varhaiskasvatuksen henkilöstöpooli
- 2-vuotisen esiopetuksen kokeilun käynnistyminen
- Arjen kesytys –toimintamalli perheiden tukemiseen ja arjen haasteisiin
- lasten taiteen näkyminen kaupungissa, esim. sairaalan aita, Hämeensaari
- museoiden korkeatasoinen näyttelytoiminta
- nuorten osallisuus, esim. Z/N -dialogi näyttelyn toteuttaminen
- Palvelujen kehittäminen on jatkunut korona-pandemiasta huolimatta
- Harrastus ihan lähellä –toiminnan toteutuminen

Haasteet vuonna 2021:

- Koronapandemian haasteet: osittainen etäopetus, toiminnan rajaaminen ja/tai pysäyttäminen kokonaan, perheiden haasteet
- koronapandemia rajoittanut kohtaamisia perheiden kanssa, arjen kohtaamisten vähäisyys
- lasten ja nuorten mielenterveyshaasteet
- lasten ja nuorten tuen tarpeet ovat lisääntyneet
- henkilöstön saatavuus
- henkilöstön jaksaminen

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Painopiste	Onnistumisen arviointi
Kuntalaiset saavat tarvitsemansa vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti	Toteutuneet tavoitteet: • 3. vapaa kiireetön aika hoitajalle 5 vrk (tavoite < 7 vrk) • 3. vapaa kiireetön aika suun terveydenhuoltoon 70 vrk (tavoite < 90 vrk) • NPS-luku asiakaskokemuskyselystä (Tavoite: (> 60) • avosairaanhoito 66,6 • suun terveydenhuolto 76,5 • äitiys- ja lastenneuvola 66,2 (10/2021) • akuutti- ja tilapäinen kotihoito 63,6 (10/2021). Toteutumattomat tavoitteet: • 3. vapaa kiireetön aika lääkärille: 29 vrk (tavoite < 7 vrk) • Ikäihmisten palvelutarpeen arviointi määräajassa: 90,25 % (4/2021) (tavoite 100 %) • Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen käsittely määräajassa: 97,2 % (Tavoite 100 %)
Henkilöstön hyvinvoinnin turvaamiseen muutostilanteissa kiinnitetään erityisesti huomiota	Toteutuneet tavoitteet: • Työn ilo -kyselyn ("Lupa innostua") keskiarvo toimialalla (asteikko 1-4): 2,9 (tavoite 2,8) Toteutumattomat tavoitteet: • Sairauspoissaolo-% toimialalla 5,70 % (9/2021) (tavoite <5,3 %) • Vakituisen henkilöstön koulutuspäivät vuodessa 0,61 (9/2021) (tavoite 2,77)

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Painopiste	Onnistumisen arviointi
Rakennetaan kustannuksiltaan kilpailukykyistä sote-kokonaisuutta	Toteutuneet tavoitteet: - Hämeenlinnan sote-toimiala on sijalla 13/52 suurimpien kuntien tarvevakioitujen nettotoimintakustannusten vertailussa* (tavoite 15. sija) - Erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon siirtyvien potilaiden siirtoviivemaksut / v ovat 6500 eur (9/2021) (Tavoite < 10 000 eur/v) - Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on laskenut tavoitteen mukaisesti vuoden 2021 aikana noin 9 % Toteutumattomat tavoitteet: - Ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivan kattavuus, % 75 vuotta täyttäneistä: 9,1 % (4/2021) (tavoite 8 %) - Lastensuojelun sijaishuollon ostot/v ovat vuoden 2021 ennusteen mukaan 9 608 200 euroa. Tavoitteena on päästä vuoden 2019 kustannustasolle 7 672 094 euroon. * tilinpäätöstieto 2020

Onnistumiset vuonna 2021:

- Vuoden 2021 aikana Hämeenlinnassa on annettu noin 120 000 koronarokotetta sekä onnistuttu tehokkaalla jäljitystyöllä ehkäisemään koronatartuntojen määrää.
- Perhekeskustoimintaa on kehitetty yhteistyössä sihy-toimialan ja järjestöjen kanssa. Uutena ennaltaehkäisevänä palveluna on muun muassa aloitettu iltaparkkitoiminta, jossa perheet voivat tuoda alle kouluikäiset lapsensa maksuttomaan hoitoon keskiviikko-iltaisina. Lapsiperhepalveluissa on otettu käyttöön myös matalan kynnyksen pop-up-palveluita ja terapeuttista vanhemmuustyöskentelyä on kehitetty edelleen.
- Hämeenlinnassa on laadittu hoitopolku yläkouluikäisten mielenterveysongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja tehokkaaseen hoitoon. Henkilöstöä on myös koulutettu nuorten masennusoireiden varhaiseen interventioon IPC-koulutuksella. Nuorten riittävää unensaantia on tuettu ”Nuori, nuku”-kampanjalla.
- Vapaaehtoiskeskus Pysäkki on järjestänyt paljon ennaltaehkäisevää toimintaa, muun muassa ulkona järjestettäviä kausipolkuja ja ikäihmisten RuutuPoppoo-etäryhmän.
- Uudessa Top-yhteistyötiimissä on mahdollistettu vertaistuki sekä nuorelle että hänen vanhemmilleen.

- #EiNuuskalle-kampanja on vähentänyt nuorten nuuskaamista Hämeenlinnan seudun yläkouluissa.
- Ohjaamo-toimintaa on kehitetty ja työllisyyden kuntakokeilun kautta on tavoitettu nuoria, jotka ovat kokeilun kautta päässeet tarvitsemiensa sote-palveluiden piiriin.
- Asiakkaiden osallisuutta on lisätty: syksyllä 2021 järjestettiin Hämeenlinnan ensimmäinen kehittäjäasiakaskoulutus ja kehittäjäasiakaspalkkioita on syksyn 2021 aikana maksettu 12 kertaa.
- Kaupungin ja järjestöjen yhteistyönä toteutettiin kesällä puistoruokailuja lapsiperheille.
- Lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen on panostettu mm. koulutuksilla ja aktiivisella viestinnällä.
- Vuoden 2021 aikana on kehitetty ja otettu käyttöön useita matalan kynnyksen digipalveluita, esimerkiksi Sairaanhoidajan chat-palvelu, matalan kynnyksen ajanvarausjärjestelmä lapsiperhepalveluissa ja Omaolo-palveluita sosiaalipalveluissa. Lisäksi aikuisten lääkinnällisen kuntoutuksen prosessi on digitalisoitu ja etäpäivätoimintaa on pilotoitu.
- Toimialan rekrytointiprosesseja on kehitetty ja oppisopimuskoulutuksen kautta on tarjottu uusi kouluttamismallia erityisesti nuorille.
- Traficomien rahoittamassa Työpaikkojen liikkumisen ohjaus Hämeenlinnassa -hankkeessa pilotoitiin sähköpyörien käyttöä kotihoidossa. Sähköpyöräkokeilu onnistui hyvin, kotihoito jatkaa sähköpyörien käyttöä hankkeen jälkeen.

Haasteet vuonna 2021:

- Koronapandemia on heikentänyt useiden ihmisten elämänlaatua ja lisännyt sosiaalisia ongelmia ja hoi-tovelkaa.
- Koronapandemia on kuormittanut sote-henkilöstöä merkittävästi. Toimialalla on myös merkittäviä rekry-tointiongelmia.
- Koronapandemian vuoksi korjaava toiminta on korostunut ja ennaltaehkäisevä toiminta vähentynyt. Esi-merkiksi ikäihmisten palveluissa moni ennaltaehkäisevä toiminta, kuten kuntosalit ja ryhmätoimintatilat ovat olleet suljettuna.
- Kaupunkirakennelautakunta

Kaupunkirakennelautakunta

Painopiste	Onnistumisen arviointi
Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri	Lupaprosessien sujuvuus - Rakennusluvut keskimääräinen käsittelyaika 3 viikkoa - Ympäristö- ja maa-ainesluvut keskimääräinen käsittelyaika 5 kk - Sijoittamis- ja katulupia noin 400 kpl - Viranhaltijapäätöksiä noin 100 kpl Infran asiakaspalvelurakennetta kehitetään ja vastaamisprosessia nopeutetaan. Tavoite on, että 70 % palautejärjestelmän kautta tulevista palautteista vastataan saman päivän aikana. - Jukolan pientaloalueen kaavarungosta järjestettiin yleisöäänestys, jonka perusteella alueen asemakaavoitus aloitettiin. - Kaavoituksen yksityisten hankkeiden käsittelyajat seurataan - Poikkeamis- ja suunnittelutaparatkaisuhakemuksista 2/3 käsitellään alle 2 kk:ssa - Yksityisten pienet asemakaavan muutokset valmistuvat 1 v 3 kk - Yksityisten elinkeinohankkeiden kaavamuutokset valmistuvat 1 v 3 kk

Onnistumiset vuonna 2021:

- Edistettiin kestäviä ja hyvinvointia lisääviä liikkumismuotoja eri ohjelmilla (Joukkoliikenneohjelma ja seudullinen Kestävän ja turvallisen liikkumisen ohjelma)
- Alilaurilan alueesta (aiemmin Jukolan pientaloalue) järjestettiin keskustelutilaisuus ja äänestys: Maankäytön suunnittelun asiantuntijoista muodostettiin kaksi joukkuetta, jotka luonnostelivat kaksi eri vaihtoehtoa Alilaurilan uudelle pientaloalueelle. Näistä kahdesta vaihtoehdosta järjestettiin yleisöäänestys. Voittaneen tuloksen pohjalta on nyt käynnistynyt alueen asemakaavoitus.

Haasteet vuonna 2021:

- Toteutuksesta päätettäessä Sibeliuksenkadun pyörätie jätettiin toteuttamatta, mistä johtuen keskustan kävely- ja pyöräilyolosuhteiden parantaminen viivästyy.
- Kaavoituksen tehtäviä oli odotettua enemmän, joten resurssit eivät riittäneet aina suunniteltuihin aikatauluihin.

Lähteet

Hämeenlinnan kaupungin hyvinvointikysely 2021

Lait:

EU:n saavutettavuusdirektiivi (2016/2102).

Kuntalaki (410/2015)

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Laki hyvinvointialueesta (611/2021)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012)

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Muut lähteet:

Invalidiliitto. Esteettömyys.

www.invalidiliitto.fi/esteettomyys

Lapsiystävällinen Hämeenlinna –ohjelma

www.hameenlinna.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/lapsiystavallinen-kaupunki/lapsiystavallinen-hameenlinna-ohjelma

Liikkumalla terveyttä – askel kerrallaan. Viikoittainen liikkumisen suositus 18–64-vuotiaille. UKK-instituutti, 2019. <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/aikuisten-liikkumisen-suositus/>

Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-853-3>

Nuorisopsykiatria tunnuslukuja 2021. Ylilääkäri Tiina Tuominen ja apul.osastonhoitaja Tero Rajala Kanta-Hämeen keskussairaala 3.2.2022

[Näkökulma 84: Korona-aika 12–14-vuotiaiden nuorten kokemana - Nuorisotutkimusseura ry](#)

THL (2021) FinLapset – Lasten, nuorten ja perheiden terveys ja hyvinvointi.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-ja-hyvinvointi>

THL (2021) FinSote-tutkimus.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finsote-tutkimus>

THL (2021) Kouluterveyskysely.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

THL (2021) Kulttuuri hyvinvointikertomuksessa.

https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen_johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan_hyvinvointikertomus/ketka-tekevat/kulttuuri-hyvinvointikertomuksessa

THL (2021) Sotkanet.fi.

<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

THL (2021) TEAviisari.

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

Vireyttä liikkumalla. Viikoittainen liikkumisen suositus yli 65-vuotiaille. UKK-instituutti, 2019.

<https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/liikkumisen-suositus-yli-65-vuotiaille/>

Liitteet

Liite 1 HYTE-tilastoliite, Ismo Hannula